

HİBRİT
KİTAP

MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI AKADEMİ GİRİŞ SINAVI

Yapay Zekâ Destekli

MEB • AGS

KONU ANLATIMLI

SÖZEL • SAYISAL YETENEK
TARİH
TÜRKİYE COĞRAFYASI

e-Kitaba ve video derslere
erişebilmek için
QR kodu okutunuz.

Fiziksel Kitap

HİBRİT
KİTAP

e-Kitap

Video Ders Hediyeli

ARTIFORCE, TÜBİTAK-TEYDEB Destek Programından yararlanılarak geliştirilmiştir (Proje No: 7230451).
Ürün/hizmet ile ilgili tüm sorumluluk Pegem Akademi Yayıncılık Eğitim Danışmanlık Hizmetleri Tic. A.Ş.'ye aittir.

PEGEM AKADEMİ

MEB - AGS KONU ANLATIMLI

Komisyon

ISBN 978-625-6140-01-1

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

© Pegem Akademi

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. AŞ'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz ve dağıtılamaz. Bu kitap, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayinevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

I. Baskı: 2024, Ankara

Yayın-Proje: Pegem

Dizgi-Grafik Tasarım: Gülnur Öcalan

Kapak Tasarımı: Pegem

İletişim

Pegem Akademi: Shira Ticaret Merkezi, Macun Mahallesi 204 Cad.

No: 141/33, Yenimahalle/Ankara

Yayınevi 0312 430 67 50

Dağıtım: 0312 434 54 24

Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60

İnternet: www.pegem.net

E-ileti: pegem@pegem.net

WhatsApp Hattı: 0538 594 92 40

Baskı: Ankara Özgür Matbaacılık

1250. Cad. No: 25 Ostim Yenimahalle/Ankara

Yayıncı Sertifika No: 51818

Matbaa Sertifika No: 46821

Değerli Okuyucularımız,

Milli Eğitim Bakanlığı Akademi Giriş Sınavı (MEB-AGS), geleceğin öğretmenlerinin belirlenmesinde son aşamadır ve öğrenim hayatınız boyunca verdiğiniz emeğin sonucu meslek hayatınıza adım atmanızla nihai başarıya dönüşecektir.

Bu süreçteki emek ve çabanız, programlı bir çalışma ile sizi hedefinize doğru yönlerecek ve öne geçirecektir. Böylesi bir süreçte programlı bir çalışmaya kaynaklık edecek olan, deneyimli bir yazar ekibi tarafından özenle oluşturulmuş, geniş kapsamlı yayınlar olacaktır.

Pegem Akademi yazar ekibinin öncelikli amacı, tam da bu kaynağı sizlere sunmak olmuş ve sonucunda sizleri başarıda öne taşıyacak bu kapsamlı konu anlatımlı kitap ortaya çıkmıştır.

Sınavda başarılı olabilmek için müfredatta mevcut olan konularda yeterli bilgi düzeyine sahip olmak ve yeterince örnek soru ile bu bilgiyi pekiştirmek gerekmektedir. Bu kitabın temel amacı, adayın sınav kapsamındaki her konuya hâkimiyetini sağlamak ve böylece karşılaşacağı soru tiplerini rahatlıkla çözebilecek seviyeye gelmesini mümkün kılmaktır.

Kitaba ilişkin sorularınızı pegem@pegem.net adresine e-posta yoluyla ya da 0538 594 92 40 numarasına WhatsApp üzerinden iletmeniz yeterli olacaktır. Sorunuz en kısa sürede yayın ekibimiz tarafından cevaplandırılacaktır.

Kitabın, Millî Eğitim Bakanlığında görev almak isteyen tüm öğretmen adaylarımızın başarılarına katkı sağlaması dileğiyle...

PEGEM Akademi

Kitabın içeriği, MEB'in yapacağı program değişikliği veya buna bağlı olarak ÖSYM'nin sınav içeriğinde yapacağı değişiklik durumunda, kitabın dijital hâlinde (aktivasyon geçerlilik süresince) güncellenerek siz değerli adaylara sunulur.

TÜRKİYE'DE İLK DEFA TÜM KİTAPLAR YANINDA; CEPTE, TABLETTE VE MASANDA

Hibrit kitaplarda kullanıcılar;

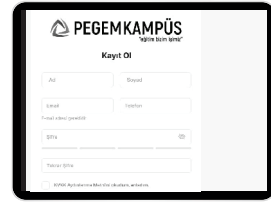
- 1 Kitabın dijital formatına erişim sağlayabilir.
- 2 Konu sonu testlerini çözebilir.
- 3 Video dersleri izleyebilir.

Pegem Kampüs web sitesi üzerinden aktivasyon kodunuzu aktif edebilmek ve içeriklere erişebilmek için aşağıdaki adımları takip ediniz:

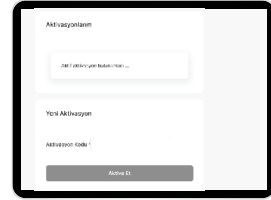
1. Adım Üyelik

Mevcut tarayıcınızın adres çubuğuna **arti.pegemkampus.com** yazarak web sitemiz üzerinden üyeliğinizi gerçekleştirebilirsiniz.

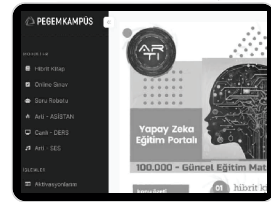
2. Adım Aktivasyon

Üyelik bilgileriniz ile giriş yaptıktan sonra sol menüde yer alan “**Aktivasyonlarım**” sekmesine girerek kodunuzu aktif edebilirsiniz.

3. Adım Ürünlerim

Aktivasyon işleminizi tamamladıktan sonra menüde aktif hâle gelen “**Ölçme İstasyonu**” sekmesine tıklayarak içeriklere ulaşabilirsiniz.

*Aktivasyon kodu kitabınızın iç kapağında yer almaktadır.
Aktivasyon kodu ile aktif ettiğiniz hibrit kitaba erişim 31.08.2025 tarihine kadar geçerlidir.*

Pegem Kampüs İletişim Hattı
0312 418 51 55

SÖZEL YETENEK

Sözcükte Anlam	1
Sözcüğün Anlam Özellikleri.....	1
Söz Sanatları.....	2
Sözcükler Arasındaki Anlam İlişkileri.....	4
Kalıplaşmış Söz Öbekleri	5
Test	7
Cümlede Anlam.....	9
Cümle.....	9
Anlamlarına Göre Cümleler	9
Test	12
Paragrafta Anlam.....	14
Paragraf	14
Düşünceyi Geliştirme Yolları.....	16
Anlatım Nitelikleri	17
Test	18
Yapı Bilgisi	21
Kök.....	21
Ekler	21
Yapılarına Göre Sözcükler	22
Test	23
Sözcük Türleri.....	25
Test - 1.....	36
Test - 2.....	38
Cümle Bilgisi.....	40
Cümlelerin Öğeleri	40
Cümle Türleri.....	41
Cümle Dışı Unsurlar	42
Test	43
Ses Bilgisi	45
Ses Olayları	45
Test	47
Yazım Kuralları.....	49
Noktalama İşaretleri.....	55
Test	58
Sözel Mantık.....	60
Sıralama Kurguları.....	61
Eşleştirme Kurguları	67
Yer-Konum Kurguları	72
Test - 1	75
Test - 2	77

SAYISAL YETENEK

Sayılar	79
Test - 1.....	87
Test - 2.....	89
Bölme, Bölünebilme, OBEB-OKEK	91
Test	95
Rasyonel Sayılar - Ondalık Sayılar.....	97
Test - 1.....	102
Test - 2.....	104
Eşitsizlikler	106
Test	111
Mutlak Değer	113
Test.....	120
Üslü ve Köklü İfadeler.....	122
Test	127
Çarpanlara Ayırma ve Özdeşlikler	129
Test	132
Birinci Dereceden Bir Bilinmeyenli Denklemler	134
Test	136
Oran-Orantı	138
Test	141
Problemler	143
Test - 1.....	146
Test - 2.....	150
Test - 3.....	153
Test - 4.....	156
Test - 5.....	160
Test - 6.....	164
Kümeler	166
Test	171
Fonksiyon	173
Test	176
İşlem ve Özellikleri	178
Test	181
Modüler Aritmetik	183
Test	186
Permütasyon - Kombinasyon - Olasılık	188
Test (Permütasyon).....	199
Test (Kombinasyon)	201
Test (Olasılık).....	203
Tablo - Grafik Yorumlama.....	205
Test	209
Sayısal Mantık	211
Test - 1.....	221
Test - 2.....	223
Test - 3.....	225
Test - 4.....	227
Test - 5.....	229

İÇİNDEKİLER

Açılar ve Üçgenler	231
Test - 1.....	236
Test - 2.....	238
Test - 3.....	240
Test - 4.....	242
Çokgenler ve Dörtgenler.....	244
Test - 1.....	248
Test - 2.....	250
Çember ve Daire.....	252
Test	255
Doğru ve Nokta Analitiği.....	258
Test	266
Katı Cisimler	268
Test	269

TARİH

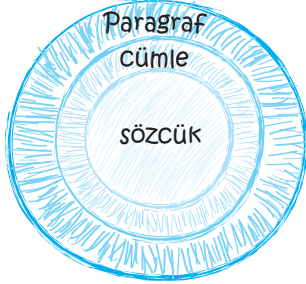
İslamiyet Öncesi Türk Tarihi	271
Test	280
Türk İslam Tarihi	282
Test	296
Türkiye Tarihi	298
Test	306
Osmanlı Devleti	308
Test	314
Osmanlı Kültür ve Uygarlığı	316
Test	333
Osmanlı Devleti Duraklama Dönemi (Arayış Yılları) ..	335
Test	338
Osmanlı Devleti Gerileme Dönemi.....	340
Test	344
Osmanlı Devleti Dağılma Dönemi	346
Test	357
XX. Yüzyıl Osmanlı Tarihi	359
Test	364
Birinci Dünya Savaşı ve Mondros Ateşkesi	366
Test	378
Kurtuluş Savaşı Örgütlenme Dönemi	380
Test	385
I. Türkiye Büyük Millet Meclisinin Açılması.....	387
Test	393
Kurtuluş Savaşında Cepheleler - Antlaşmalar.....	395
Test	405
Atatürk Dönemi İç ve Dış Politika	407
Test	419
Atatürk İlke ve İnkılapları.....	421
Test	433
Çağdaş Türk ve Dünya Tarihi.....	435
Test	464

TÜRKİYE COĞRAFYASI

Türkiye'nin Coğrafi Konumu.....	467
Test	474
Türkiye'nin Yer Şekilleri.....	476
Test	498
Türkiye'nin İklimi ve Bitki Örtüsü	500
Test	507
Türkiye'de Nüfus ve Yerleşme	509
Test	526
Türkiye'de Tarım, Hayvancılık ve Ormanlık	528
Test	540
Türkiye'de Madenler, Enerji Kaynakları ve Sanayi ...	542
Test	553
Türkiye'de Ulaşım, Ticaret ve Turizm.....	555
Test	564
Türkiye'de Bölgesel Kalkınma Projeleri	567

SÖZCÜKTE ANLAM

Sözcüğün Anlam Özellikleri

Sözcükler, metinlerin temel yapı taşıdır. Dolayısıyla metnin -ya da bir konuşmanın- anlaşılması için sözcük anlamlarının iyi bilinmesi gerekir. Dilimizde bazı sözcükler tek bir kavramı karşılarken bazıları ise birden çok anlamı karşılar.

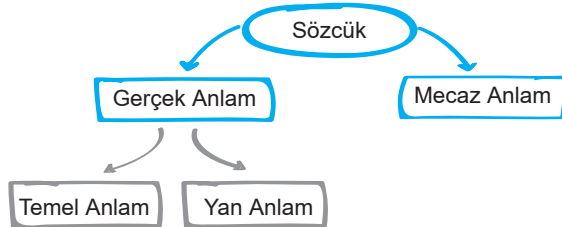
Tek anlamlı sözcükler: Sadece bir kavramı karşılayan sözcüklerdir. Bu sözcüklerin başka anlamlara gelebilecek kullanımı yoktur.

Örnek: "Kaldırım, testere, tencere" sözcüklerinin tek anlamı vardır.

Çok anlamlı sözcükler: Kullanıldığı yere ve duruma göre birden çok anlam kazanabilen sözcüklerdir.

Örnek: "Ağız" sözcüğü, kullanıldığı yere göre birçok anlam kazanabilir: İnsan ağızı, mağara ağızı, yol ağızı, Karadeniz ağızı vs.

Dilimizde sözcüklerin kullanıldıkları cümleye göre kazandıkları farklı anlamlara "yan anlam" ya da "mecaz anlam" denir.

Gerçek Anlam:

Gerçek anlam, sözcüğün temel ve yan anlamlarını içerir. Dolayısıyla sözcüğün gerçek anlamları birden fazla olabilir.

Temel Anlam:

Bir sözcük tek başına kullanıldığında **akla gelen ilk anlamına** temel anlam denir. Temel anlam, en yaygın anlamdır. Sözlüklerde ilk olarak temel ya da en yaygın anlam açıklanır.

- ➔ Adamın kocaman ama estetik görünümlü bir ağız vardı.
- ➔ Ormanda ateş yakmak oldukça tehlikeli ama sık rastlanan bir davranıştır.

Yan Anlam:

Bir sözcüğün **temel anlamıyla ilişkili** olarak kazandığı diğer anlamlardır.

- ➔ Mağaranın ağızı o kadar küçüktü ki içeri ancak bir çocuk girebiliyordu.
- ➔ Çocuğun ateşini bir türlü düşüremiyorlar.

Pür Dikkat

"Yan anlam" ile "temel anlam" arasında herhangi bir şekilde (biçimsel benzerlik, ortak işlev, aynı maddeden oluşması...) ilgi kurulabilmelidir.

Örnek:

- ➔ Mağaranın ağızı o kadar küçüktü ki içeri ancak bir çocuk girebiliyordu. ("Mağaranın ağızı" ile yemeye, içmeye ve ses çıkarmaya yarayan organ olan "ağız" arasında biçimsel olarak bir benzerlik kurulmuştur.)
- ➔ Çocuğun ateşini bir türlü düşüremiyorlar. ("Çocuğun ateşi" ile nesnelerin tutuşmasıyla beliren "ateş" arasında bir ısı ortaklığı vardır.)

Mecaz Anlam:

Sözcüğün gerçek anlamından (temel anlamından ve yan anlamından) uzaklaşarak kazandığı yeni anlamlardır. Bir başka ifadeyle mecazlar, bir ilgi veya benzetme sonucu gerçek anlamından başka anlamda, başka bir sözcüğün yerinde kullanılan sözlerdir.

- Bu mahallede onun gibi ağızı bozuk birini daha görmedim. (Bu cümledeki "ağızı bozuk" söz öbeğinde kullanılan "ağız" sözcüğü; kendi anlamının dışında, küfürbaz anlamında, karşımıza çıkmaktadır.)
- Yeni seçilen muhtar, ilk toplantısında çok ateşli konuştu. ("Ateşli" sözcüğü "heyecanlı, coşkulu" anlamında kullanılmış; sözcük, anlamının dışına çıkmıştır.)

Temel anlam (TA), yan anlam (YA) ve mecaz anlam (MA) ilgili aşağıdaki örnekleri inceleyiniz.

Yol:

- ➔ Çocuk, evin yolunu sordu. (TA)
- ➔ Mahallemizin yolu nihayet asfaltlandı. (YA)
- ➔ Bu soruyu farklı bir yolla da çözebiliriz. (MA)

Kafa:

- ➔ Kafan, hâlâ omuzlarının üzerinde duruyor. (TA)
- ➔ Fazla zorlayınca çivinin kafası koptu. (YA)
- ➔ O adam, zaten kafasızın tekidir. (MA)

Büyük:

- ➔ Uzun bir yolculuktan sonra büyük bir evin önünde durduk. (TA)
- ➔ Benim öğrencilerim, büyüklerine karşı saygıda kusur etmez. (YA)
- ➔ Büyük düşünenler, toplumlarına her zaman bir şeyler kazandırmıştır. (MA)

Pür Dikkat

KPSS'de "temel anlam" ve "yan anlam" ayrımı sorulmamış, nadiren de olsa "gerçek anlam" ve "mecaz anlam" ayrımı sorulmuştur. Böyle bir soruyla karşılaşıldığında seçenekler arasında yan anlamda kullanılmış sözcükler de verilebileceği için dikkatli olunmalıdır. Yan anlam, temel anlamla bir şekilde ilişkilidir ve gerçek anlam sayılır. Oysa mecaz anlam tamamen düşsel, gerçek dışı bir anlamdır.

Gerçek ve mecaz anlamlı sözcük sorularında çeldirici olarak yan anlamda kullanılmış sözcükler verilir.

Bazı sorularda geçen "düşsel öge" kavramı da mecaz anlamla ilgilidir.

Terimsel Anlam:

Bir bilim, sanat, spor ve meslek dalıyla ilgili özel ve belirli bir kavramı karşılayan sözcüklere terim anlamlı sözcükler denir.

- ⊙ Açı, üçgen, dikdörtgen → Matematik
- ⊙ Roman, öykü, kafiye, aruz → Edebiyat
- ⊙ İsim, kök, gövde, fiil → Dil bilgisi
- ⊙ Pota, minder, skor → Spor
- ⊙ Dava, mahkeme, yargıç → Hukuk

Soyut-Somut Anlam

Somut Anlamlı Sözcükler: Beş duyardan herhangi biriyle algılanabilen kavramları karşılayan sözcüklerdir.

Örnek:

Hava, su, toprak, ağaç, deniz, masa, sandalye...

Soyut Anlamlı Sözcükler: Beş duyu ile algılanamayan, zihinde tasarlanan kavramları karşılayan sözcüklerdir.

Örnek:

Sevgi, umut, adalet, özgürlük, mutluluk, heyecan, aşk...

Nitel-Nicel Anlam

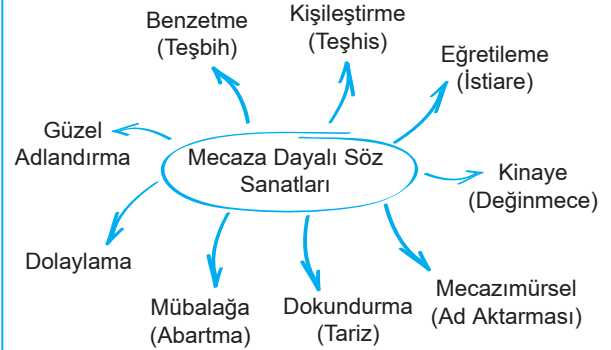
Nicel Anlamlı Sözcükler: Varlıkların ölçülebilir, sayılabilir özelliklerini gösteren sözcüklerdir.

- ↳ **Geniş** bahçeli bir ev aldı İstanbul'da ve emekli olunca oraya taşındı. (alan ölçüsü)
- ↳ **Uzun** bir moladan sonra yolcular tekrar araçlara bindiler. (zaman ölçüsü)
- ↳ **Yüksek** bir maaşla yeni işine başladı. (sayı-para ölçüsü)

Nitel Anlamlı Sözcükler: Varlıkların ölçülemeyen, sayılamayan özelliklerini gösteren sözcüklerdir.

- ↳ Onun babası çok **geniş** biridir, hiçbir şeye kolay kolay kızmaz. ("rahat" anlamında)
- ↳ **Uzun** etme işte, bu iş bugün bitecek dedim sana. ("nazlanma, direnme" anlamında)
- ↳ **Yüksek** hedeflere ulaşmak, çok fedakârlık gerektirir. ("ulaşılması güç" anlamında)

Söz Sanatları

Benzetme (Teşbih)

Bir nesnenin, varlığın niteliğini daha etkili biçimde anlatmak için nitelikçe üstün bir varlıktan yararlanma yöntemine "benzetme" denir.

Örnek:

- ★ Selvi gibi uzun boylu bir güzele vuruldu.
- ★ Kar gibi beyaz çamaşırlar getirmiş yanında.
- ★ Tilki gibi kurnaz çocuktur.
- ★ Adamın gözleri sanki bir ateş.

Benzetme ve kişileştirme KPSS'de en çok sorulan iki söz sanatıdır.

Kişileştirme (Teşhis)

İnsana ait özelliklerin insan dışındaki varlıklara yüklenmesidir.

- Örnek:**
- ⊖ Bülbül, ağaran vakte kadar ağlarmış.
 - ⊖ Poyrazla söyleşir yaprakların sesi.
 - ⊖ Yağmur ağlıyor ikimiz için.

Eğretileme (İstiare)

Eğretileme (istiare), yalnızca "benzeyen" ya da "benzetilen" öğeleriyle yapılan söz sanatı, aynı zamanda bir benzetme çeşididir.

Pür Dikkat

Eğretileme (istiare) aslında benzetme sanatından çok da farklı değildir. Eğretilemede de amaç bir kavramı, başka bir kavrama benzetmektir fakat benzetmeden farklı olarak bu kavramlardan sadece biri söylenir, diğer kavram karşı tarafça anlaşılır.

- ⊙ İki kapılı bir handa Gidiyorum gündüz gece } (Dünya, bir "han"a benzetilmiş fakat "dünya" söylenmemiştir.)
- ⊙ Dışarıda bir dost eli okşuyor tenimizi. } (Rüzgâr, "dost eli"ne benzetilmiş fakat "rüzgâr" söylenmemiştir.)
- ⊙ Saçlarına yıldız düşmüş, koparma anne. } (Beyaz saçlar "yıldız"a benzetilmiş fakat "beyaz saçlar" söylenmemiştir.)

İstiare ve Benzetme Farkı

Gülünce <u>incileri</u> görünüyor. Her yaz bu <u>cennette</u> tatilini geçirir. <u>Meleğim</u> beşiğinde uyuyor. Bu adam herkesi <u>sokar</u> .	Benzeyen ya da kendisine benzetilen söylenir. (İstiare)
Gülünce <u>inci</u> gibi <u>dışleri</u> görünüyor. <u>Cennet</u> kadar güzel bir <u>yer</u> burası. <u>Bebeğim</u> beşiğinde <u>melekler</u> gibi uyuyor. Bu adam bir <u>yılan</u> , herkesi <u>sokar</u> .	Hem benzeyen hem benzetilen söylenir. (Benzetme)

Eğretileme çeşitli şekillerde yapılabilir:

Doğaya ait bir özellik insana aktarılabilir.

O, cıvık bir insandır.
(doğaya ait özellik)

Babam geciktiğimi öğrenince esip gürleyecek.
(doğaya ait özellik)

Doğaya ait özellik, doğadaki başka bir varlığa aktarılabilir.

Yıldızlar akıyor damların üzerine
(nehir özelliği yıldızlara aktarılmış)

Bulutlar salkım salkım
(üzümün özelliği bulutlara aktarılmış)

Bir duyuyla ilgili bir kavram başka bir duyuyu anlatmak için kullanılabilir

Sıcak bir gülümseyişi vardı.
(dokunma) (görme)

Birbirinize tatlı sözler söyleyin.
(tatma) (işitme)

Kinaye (Değınmece)

Bir sözün hem gerçek hem de mecaz anlamını çağrıştıracak biçimde kullanılmasıdır.

- Örnek:**
- **Yalnız taş, duvar olmaz.**
(gerçek anlamı: Tek taşla duvar örülemez.)
(mecaz anlamı: İnsan tek başına tüm işlerin üstesinden gelemez.)
 - **Bu yaşta o ağır yükü taşıyamaz o çocuk.**
(gerçek anlamı: ağır bir nesne taşımak)
(mecaz anlamı: sorumluluk almak)
 - **Yüzü kızarmak.**
(gerçek anlamı: suratta meydana gelen renk değişikliği)
(mecaz anlamı: utanmak)
 - **Ayıkla pirincin taşını.**
(gerçek anlamı: pirinçteki taşları ayıklamak)
(mecaz anlamı: zor bir işin içinden çıkmak)

Kinayede anlatılmak istenen sözün mecaz anlamıdır.

Ad Aktarması (Mecazimürsel)

Bir sözün benzetme amacı güdülmeksizin başka bir söz yerine kullanılmasıdır. Ad aktarmasında kastedilen sözcükle kullanılan sözcük arasında bir çeşit ilginin olması gerekir.

Örnek:

- ★ **Ankara**, bu talihsiz olayı açıklamayla kınadı. ("Yönetim" kastedilmiş.)
- ★ **Erzurum** ve **Sivas**, bağımsızlığın ilk adımlarıdır. ("Kongreler" kastedilmiş.)
- ★ Şiiri sevmek için **Yahya Kemal**'i okulısın. ("Şiir" kastedilmiş.)

Dokundurma (Tariz)

Bir kimseyi iğnelemek, bir sözü tersini düşündürecek şekilde kullanmak ya da alay etmek amacıyla kullanılan ifadelerdir.

- Çok çabuk geldin, sen gelene kadar ağaç olduk.
- O kadar açık konuştu ki söylediklerini hâlâ çözmeye çalışıyoruz.

Bazı cümlelerde bu sanatı daha da belirginleştirmek için (!) işareti kullanılabilir.

Pür Dikkat

Dokundurma (tariz), günlük konuşmada da sıkça başvurulan bir söz sanatıdır.

- Bu büyük yazarımız yine harika (!) eserler ortaya koyuyor. Senin gibi iyi dostum (!) varken ...
- Dokundurma (tariz) sanatı, sınavlarda "alay, alaysı anlatım" soru köküyle de sorulabilmektedir.

Mübalâğa (Abartma)

Bir durumu olduğundan daha büyük ya da daha küçük gösterme sanatıdır.

- ➔ Yüce dağ başında bir ulu kartal Açmış kanadını dünyayı örter
- ➔ Bir of çeksem karşıki dağlar yıkılır.
- ➔ Gözyaşım sel oldu, bayırları sildi süpürdü.
- ➔ Avuç içi kadar yere yirmi beş kişi oturduk.
- ➔ Senin için gök kubbeyi yerlere çalarım yar.

Pür Dikkat

Mecazlı söylenen her söz abartma değildir. Abartmada bir kavrama aşırı ölçüler yüklenir, kavram büyütülür ya da küçültülür.

Dolaylama

Bazı canlı ya da cansız varlıklar doğrudan anlatılmak yerine başka kavramlarla anlatılır. Bir kavramın birkaç sözcükle anlatıldığı bu sanata dolaylama denir.

- beyaz altın → pamuk
- meşin yuvarlak → top
- file bekçisi → kaleci
- kara elmas → kömür

Pür Dikkat

Dolaylamada kavramla söylenen sözler arasında bir ilgi aranmaz. Bunlar aslında canlı ya da cansız varlıklara takılmış "lakap"lardır.

Örneğin, Zeki Müren'in lakabı nedir, diye sorulduğunda "Sanat Güneşi" yanıtı verilecektir.

Güzel Adlandırma

Söylenmesi kulağa hoş gelmeyen, olumsuz ya da ürkütücü anlamlar çağrıştıran sözlerin daha olumlu, kabullenilebilir sözlerle anlatılmasıdır.

- ölmek → rahmete kavuşmak
- gömmek → toprağa vermek
- verem → ince hastalık
- cin → iyi saatte olsunlar

Sözcükler Arasındaki Anlam İlişkileri

Eş ve Yakın Anımlı Sözcükler:

Eş Anımlı kara - siyah } Yazılışları farklı
muallim - öğretmen } anlamları aynı
hafıza - bellek } sözcükler
mektep - okul }

Yakın Anımlı küsmek - gücenmek } Anlamları birbirine yakın
oturmak - çökmek } ama anlamca tam örtüşmeyen
ılık - sıcak } sözcükler
serin - soğuk }

Karşıt (Zıt) Anımlı Sözcükler:

Nitelikleri ve durumları birbirine ters düşen sözcüklere karşıt anlamlı sözcükler denir.

- ➔ Az veren candan çok veren maldan...
- ➔ Akıllı, köprü arayınca ya da kadar deli, köprüyü geçer.
- ➔ Eskisi olmayanın yenisi olmaz.

Pür Dikkat

Bir sözcüğün olumsuz biçimi, o sözcüğün karşıt anlamlısı değildir. "başarılı-başarısız", "koşmak-koşmamak" sözcükleri karşıt anlamlı değildir. "Başarısız" sözcüğü "başarılı"nın olumsuzu, "koşmamak" sözcüğü "koşmak" sözcüğünün olumsuzudur.

Eş Sesli (Sesteş) Sözcükler:

Yazılışları ve okunuşları aynı, anlamları farklı olan sözcüklere eş sesli sözcükler denir.

gül (bitki anlamında):

Kışın yaprağını döken, dikenli, çalı veya ağaçlık şeklinde bir süs bitkisi ve bu bitkinin katmerli, güzel kokulu çiçeği.

✓ Yakasına bir gül takarak gelmiş.

gül- (eylem anlamında):

Hoşuna, tuhafına giden durumlar karşısında sesli veya sessizce duygularını açığa vurmaktır.

✓ Gülerek konuşması herkesi sinirlendiriyordu.

Verilen örneklerde "gül" ve "gül-" sözcükleri eş seslidir. Çünkü yazılışları aynıdır ama aralarında hiçbir anlam ilişkisi yoktur.

çay (akarsu)	→	çay (içecek)
at (hayvan)	→	at (atmak eylemi)
yüz (surat)	→	yüz (yüzmek eylemi)

Pür Dikkat

Yazılışları aynı gibi görünmesine rağmen söylenişleri (düzeltme işaretlerinden dolayı) farklı olan sözcükler sesteş değildir:

- ⊙ kar - kâr
- ⊙ alem (bayrak) - âlem (dünya)

Genel-Özel İlişkili Sözcükler:

Genel Anlamlı Sözcükler:

Anlam kapsamı geniş olan, altında birden çok tür barındırabilen sözcüklerdir.

✓ bitki, taşıt, sanatçı, yemek, ülke...

Özel Anlamlı Sözcükler:

Anlam kapsamı dar olan, kavramları tek tek karşılayan sözcüklerdir.

✓ hanımeli, bisiklet, Sezen Aksu, mantı, Türkiye...

Yansıma Sözcükler:

Doğadaki varlıkların seslerine benzetilerek oluşturulan sözcüklere yansıma sözcükler denir.

Örnek: Tak, şır, hav, gür, me ...

Bu sözcüklerden isim ve fiil türetilir: takırtı, şırıltı, havlamak, gürelemek, melemek...

Not!

Kalıplaşmış Söz Öbekleri

İkilemeler

Anlatıma güç kazandırmak amacıyla iki sözcüğün değişik yollarla yan yana kullanılmasıyla oluşan söz öbeklerine ikileme denir. İkilemeler çeşitli şekillerde oluşur:

Eş ya da Yakın Anlamlı

Doğru dürüst, yalan yanlış, kırık dökük...

Karşıt Anlamlı

Gece gündüz, aşağı yukarı, er geç, irili ufaklı...

Biri Anlamlı Biri Anlamsız

Ufak tefek, yırtık pırtık, eğri büğrü, kaba saba...

İkisi de Anlamsız

Abuk sabuk, mırın kırın, ıvır zıvır, abur cubur...

Aynı Sözcüğün Yinelenmesiyle

Yavaş yavaş, ince ince, koşa koşa, hıçkıra hıçkıra...

Yansıma Sözcüklerle

Şırlı şırlı, çatır çatır, fokur fokur, gürül gürül...

Pekiştirmeler

Anlatımı güçlendirmek amacıyla kullanılan ek, sözcük ya da öbeklerdir. Çeşitli şekillerde yapılabilir:

sıcak	→	sımsıcak	} (sözcüğün ilk hecesinin bir sesle (m, p, r, s) yinelenmesiyle)
mavi	→	masmavi	
gündüz	→	güpegündüz	
temiz	→	tertemiz	
sıcak	→	pek sıcak	} (sözcüğün önüne pekiştirme anlamı bir sözcük getirilerek)
güzel	→	çok güzel	
iyi	→	oldukça iyi	
sıcak	→	cehennem gibi sıcak	} (benzetme yoluyla pekiştirme)
güzel	→	melek gibi güzel	
küçük	→	el kadar küçük	
sıcak	→	sıcak mı sıcak	} ("mi" edatı ve "de" bağlacıyla)
hızlı	→	hızlı mı hızlı	
konuşuyor	→	konuşuyor da konuşuyor	

Pür Dikkat

Bazı sözcüklere "-ce, -cık, -mtırak, -msı" ekleri getirilerek sözcüklere küçültme anlamı verilir. Bunlara "küçültme" anlamı sözcükler denir. Bu sözcüklerde "tam olmama, tamama yakın olma" anlamı vardır.

Örnek:

tatlımsı çörek, güzelce kız, yaşlıca adam, acımtırak biber...

Deyimler

Bir kavramı, bir durumu daha güçlü ve etkili şekilde anlatmak amacıyla kurulmuş söz öbeklerine deyim denir.

- Sonunda **kabak başına patladı**.
- Gördüğümüz korkunç manzara hepimizi **can evimizden vurmuştu**.
- **Bağrına taş basarak** yıllar yılı beklemişti.
- Çok zor bir durumla karşı karşıyasın, şimdi **ayıkla pirincin taşını**.

Deyimler farklı biçimlerde olabilir:

Master Kalıpları	→	Göz atmak, dil dökmek, etekleri zil çalmak
Öbekleşmiş Sözlerle	→	Püf noktası, eli maşalı, kelle koltukta
Ünlem Biçiminde	→	Vay canına!, Yok canım!, Hele şükür!
Soru Biçiminde	→	Hangi rüzgâr attı?, Hangi dağda kurt öldü?
Cümle Biçiminde	→	İğne atsan yere düşmez. İncir çekirdeğini dolduramaz.
Öykü Biçiminde	→	Bizim tavuk bir yumurta yumurtlar, yedi mahalle duyar; elin kısırağı küheylan doğurur, ses çıkmaz.

Atasözleri

Atasözleri, geniş halk yığınlarının yüzyıllar boyunca edindiği deneyimlerden ve bunlara dayanan düşüncelerden doğmuş yargılardır. Atasözleri; bir ulusun ortak düşünce, kanı ve tutumunu belirtir. Genel geçerli yargılardır, yani bir atasözle belgelendirilen tutumun doğruluğu herkesçe kabul edilir.

Atasözlerinin en önemli özelliği, yol göstermesi ve öğüt vermesidir. Bununla birlikte çeşitli ifade özellikleri de vardır.

- ⊖ Komşunun tavuğu, komşuya kaz görünür. } Sosyal olayların nasıl olageldiğini bildirir.
- ⊖ Minareyi çalan, kılıfını hazırlar.
- ⊖ Araba devrince yol gösteren çok olur.
- ⊕ Mart kapıdan baktırır, kazma kürek yaktırır. } Doğa olaylarının nasıl olageldiğini belirtir.
- ⊕ Zemheride kar yağmadan kan yağması iyi.
- ⊕ Mart yağar, nisan övünür; nisan yağar, insan övünür.
- Çirkefe taş atma, üstüne sıçrar. } Ahlak dersi ve öğüt verir.
- Bugünün işini yarına bırakma.
- Yoldan kal, yoldaştan kalma.
- ⊕ Bir fincan kahvenin kırk yıl hatırı var. } Töre ve gelenekleri bildirir.
- ⊕ Kızını dövmeyen, dizini döver.
- ⊕ Kız beşikte, çeyiz sandıkta.

Pür Dikkat

Atasözleri de deyimlerde olduğu gibi kalıplaşmış sözlerdir ve bu kalıplar bozulmaz, aksi takdirde anlatım bozulmuş kabul edilir.

- ⊕ Gün doğmadan neler doğar. ✓
- ⊕ Güneş doğmadan neler doğar. ⊖

TEST

1. Aşağıdaki cümlelerde altı çizili sözcüklerin hangisi gerçek anlamda kullanılmıştır?

- A) Bu tür yayınlardan dolayı şiddete toplumca alışmaya başladık.
- B) Söylediklerini yadsıyarak kendini aklamaya çalışmıştı.
- C) Şair eserlerinde oldukça berrak bir dil tercih ediyordu.
- D) Eski dostlarıyla ilişkisi kesilince iyice bunalıma girmişti.
- E) Bunu geçen ayki borcuma sayarsanız hesabı kapatabiliriz.

2. (I) Eleştirel düşünme, yaşam karşısında temel bir duruştur. (II) Bir olgunun özüne inerek her boyutuyla sorgulamak için eleştirel düşünce şarttır. (III) Bu düşüncenin en temel özelliği, her söylenilene körü körüne inanmamıza engel olmasıdır. (IV) Eleştirel düşünen insanlar, gerçekten özgürlüğe kavuşurlar. (V) Hayatın olumlu ve olumsuz yönlerini ancak özgür insanlar gerçekten ayırt edebilirler.

Bu parçadaki numaralanmış cümlelerin hangisinde kişileştirmeye başvurulmuştur?

- A) I B) II C) III D) IV E) V

3. Aşağıdakilerden hangisinde bir sözcük, benzetme amacı güdülmeden başka bir sözcüğün yerine kullanılmıştır?

- A) Kar fırtınası, gören herkesi kendisine hayran bırakıyor.
- B) Çin'in gelenek ve göreneklerine olan bağlılığını herkes biliyor.
- C) Bu sık yağmur ormanları, âdeta yeşil bir kâbustu.
- D) Bu deniz bitkileri, hayatta kalma çabası veriyordu.
- E) Hayatımın son dört yılını bu şehirde geçirdim.

4. "Çek-" sözcüğü aşağıdaki cümlelerin hangisinde araç içerisinde verilen anlamına uygun olarak kullanılmamıştır?

- A) Tartsan kırk kilo bile çekmezdi. (Tartıda ağırlığı olmak)
- B) Maçın son dakikalarında futbolcu şut çekti. (Atmak)
- C) Belediye, mahalleye yeni bir boru hattı çekti. (Döşemek)
- D) Büyük ikramiyeyi kazanmak için bilet çekti. (Dilemek)
- E) Elindeki lastiği durmadan çekiyordu. (Germek)

5. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde kinaye (değince) vardır?

- A) Onu günlerdir ufacak bir iş için bekletiyorlar.
- B) Genç yazarın kitaplarının âdeta delisi olmuştur.
- C) Yeni başladığı işte ona kimseden hayır yok.
- D) Sıcakta çok dolaşınca başına güneş geçmişti.
- E) Şu çocuğun elinden tutman gerekirdi.

6. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde altı çizili sözcük, algılanabilirliği bakımından diğerlerinden farklıdır?

- A) Zaman, ne olduğunu anlamadan geçip gidiyordu.
- B) Gördüğü rüya, onu derinden etkilemişti.
- C) Bedenine sığmayan yaratıcı ruh, ızdıraba sebep oluyordu.
- D) Her şeye rağmen adalet, herkes için aynı olmalıydı.
- E) Rüzgâr hatırlatıyordu bize unuttuğumuz tüm şarkıları

7. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde terim anlamlı bir sözcük kullanılmıştır?

- A) Ağır metallerden oluşan bir alaşım hazırlamasını istemişti.
- B) Çiçekler arasındaki ahenk, insanı etkiliyordu.
- C) Sanki gözlerine perde çekilmişti, hiçbir şey görmüyordu.
- D) Bu çiçeği, güneş alan bir yere koymalısınız.
- E) Son konuşmasıyla yine şimşekleri üzerine çekmişti.

8. "Tatlı dil, yılanı deliğinden çıkarır." atasözünün anlamca karşıtı olabilecek atasözü aşağıdakilerden hangisi olabilir?

- A) Söz dediğin yaş deridir, nereye çekersen oraya gider.
- B) Lokma karın doyurmaz, şefkat artırır.
- C) İstediyini söyleyen, istemediyini işitir.
- D) Karaya sabun, deliye öğüt neylesin
- E) Lafla peynir gemisi yürümez.

9. Deyimler, ölçünlü Türkiye Türkçesinde yalın olarak kullanılmayan pek çok eski ögeyi yapısında koruduğundan geleneklerimize, kültür tarihimize ışık tutmakta diyebiliriz. Deyimlerin izlerini sürdürükçe, ilk kullanım yerlerini gördükçe söz öbeklerinin nasıl bir deyimleşme sürecinden geçerek hayat buldukları anlaşılmaktadır. Örneğin, bugün ---- (ayaklanmak, isyan etmek) söz öbeği, yeniçerilerden; pabucu dama atılmak da esnaf teşkilatından kaynaklanarak deyimleşmiştir. Bunların ilk çıkış noktaları, gerçek anlamlarını yansıtmaktadır.

Bu parçada boş bırakılan yere aşağıdaki deyimlerden hangisi getirilebilir?

- A) kazan kaldırmak
- B) ocağına incir ağacı dikmek
- C) okkanın altına girmek
- D) divan durmak
- E) kavuk sallamak

10. Günümüz yazarları, kalemini eline aldığı anda daha ilk kelimedenden kitabın ne kadar satacağını hesaplayarak cümle kurma çabasıdadır. Bundan daha kötüsü ise eleştirmenlerin, yazarların bu tutumlarına çanak tutmalarıdır.

Bu parçada "çanak tutmak" deyimini ile anlatılmak istenen aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Eleştirmenlerin, yazarların kitap yazma sürecindeki duruşlarını destekledikleri
- B) Kitap eleştirmenlerinin, olumsuz bir durumun oluşmasına sebebiyet verdiği
- C) Son dönemlerde ticari kaygılar güdülerek eserler yazıldığı
- D) Günümüzde edebî kimliği olmayan değersiz eserlerin sayıca arttığı
- E) Eleştirmenlerin kişisel çıkarları için olumsuzluklara göz yumduğu

11. Anadolu toprakları en eski kültür medeniyetlerinin beşiğidir. Bu topraklar binlerce farklı topluma ev sahipliği yapmış ve öyle etkileşimlere kucak açmıştır ki... Ancak bu toprakların asıl büyüü, birbirinden bağımsız bu tınıları tek bir melodide birleştiren bir türkü olmasıdır.

Bu parçada altı çizili söz öbeği ile Anadolu'yla ilgili olarak anlatılmak istenen aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Dünyanın en eski kültür merkezlerinden biri olduğu
- B) Birbirinden farklı yapıtlara konu olduğu
- C) Medeniyetler arası bir kültüre sahip olduğu
- D) Birçok toplumun oluşmasında tesiri olduğu
- E) Geçmişten bugüne birçok toplumun yurdu olduğu

Cümle

Duygu ve düşünce ifade eden, çeşitli yargılar bildiren sözcük ve sözcük gruplarına cümle denir.

Eş Anımlı Cümleler

Bir cümlenin iletisi, cümlenin temel yargısı bozulmadan çeşitli şekillerde dile getirilebilir. Sözcükler farklı olsa da anlamı bire bir aynı cümlelere eş anlamlı cümleler denir.

- ⊙ Bir romanı değerli kılan asıl şey, insanı bir bütün olarak ele alabilme başarısıdır.
 - ⊙ İnsanı tüm özellikleriyle anlatabilen romanlar nitelikli sayılabılır sadece.
- } Anlamca bire bir aynı.

Yakın Anımlı Cümleler

Bazı cümleler bire bir aynı olmasa da duygu ve düşünce bakımından neredeyse aynıdır. Bu tür cümlelere yakın anlamlı cümleler denir.

- ⊙ Sanat, yaşamı ele alır fakat eleştirinin konusu eserdir.
 - ⊙ Eleştirmenler yaşamla değil, yapıyla ilgilenir.
- } Anlamca çok yakın.

Çelişen Cümleler

İlettikleri duygu ve düşünce bakımından tamamen ters olan cümlelerdir.

- ⊙ Bir eserin değerini belirleyen anlatıldığı şey değil, onu anlatma şeklidir.
 - ⊙ İçerikten çok üsluba önem veren yapıtların niteliği tartışılır.
 - ⊙ İnsan geçmişteki davranışlarını aklıyla ve yüreğiyle sorgulayabilmelidir.
 - ⊙ Geçmişe takılıp kalmak insanı hiçbir yere götürmez, kişi her zaman ileri bakmalıdır.
- } Anlamca çelişir.
- } Anlamca çelişir.

Anımlarına Göre Cümleler

Olumlu Cümleler

Cümlenin yüklemde belirtilen iş ya da oluşun, yani yargının, gerçekleştiğini gösteren cümlelerdir.

- ✓ Dünkü sınavdan sonra bütün gün ders çalıştım.
- ✓ Mutfakta yiyecek bir şeyler var.
- ✓ Senin yaptığın bu yemekler oldukça güzel.
- ✓ Bu konuda da oldukça başarılısın.

Olumsuz Cümleler

Olumlu cümlelerin aksine, cümledeki yargının gerçekleşmediğini bildiren cümlelerdir. Cümledeki işin gerçekleşmediği, yüklemdeki bazı ek ve sözcüklerden anlaşılır.

Olumsuzluk Bildiren Ek ve Sözcükler

- ma/me-

- sız, siz, suz, süz, yok, değil

- ✓ Dünkü sınavdan sonra bugün ders çalışmadım.
- ✓ Mutfakta yiyecek hiçbir şey yok.
- ✓ Senin yaptığın bu yemekler hiç güzel değil.
- ✓ Bu konuda da başarısızsın.

Pür Dikkat

Olumlu ya da olumsuz cümle, yüklem gerçekleşmesiyle ilgilidir. Cümlenin içeriği ya da günlük hayattaki olumlu-olumsuz durumların konuyla bir ilgisi yoktur.

⊙ Bisikletten düşen çocuk fena yaralandı.

Yukarıdaki cümledeki yargı (yani yaralanma işi) gerçekleştiği için **cümle olumludur**.

Biçimce Olumlu-Anlamca Olumsuz Cümleler

- ✓ Sanki bütün işleri kendisi yaptı. (yapmadı)
- ✓ Bu dediğine inanır mıyım ben hiç? (inanmam)
- ✓ Gel de bu söylenenlere inan. (inanma)
- ✓ Kırmızıda da geçilir mi? (geçilmez)
- ✓ Onu ne sınıfta ne de kütüphanede bulabildik. (bulamadık)

Yüklemde olumsuzluk bildiren herhangi bir ek ya da sözcük olmasa da cümlelerden olumsuz anlam çıkar.

Biçimce Olumsuz-Anlamca Olumlu Cümleler

- ✓ Seni hiç tanımaz mıyım ben? (tanırım)
- ✓ Resepsiyonda kimler yoktu ki... (herkes vardı)
- ✓ Onu sevmiyor değilim aslında. (seviyorum)
- ✓ Dolapta yok yok. (her şey var)
- ✓ Ufaklığın yalan söylediğini anlamaz mıyım? (anlarım)

Yüklemde olumsuzluk bildiren herhangi bir ek ya da sözcük olsa da cümlelerden olumlu anlam çıkar.

Soru Cümleleri

Soru cümlelerini iki başlıkta incelemek mümkündür:

1. Gerçek Soru:

Bir yanıt almak amacıyla kullanılan soru cümlelerdir:

- ↳ Yarın nereye gideceksin?
- ↳ Kiminle, saat kaçta görüşecekmış?

2. Sözde Soru:

Düşüncelerin soru yoluyla ifade edildiği, yanıt almak amacıyla kullanılan soru kalıplarıdır. Bu soru cümleleri çeşitli anlamlar barındırır:

- ⊖ Bunca işi sen mi yaptın? (inanmama)
- ⊖ İki üç milyonun lafı mı olur? (azımsama)

Sözde sorular, Anlatım Biçimleri ünitesinde de sorulmaktadır.

2025

HİBRİT
KİTAP

MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI AKADEMİ GİRİŞ SINAVI

MEB-AGS ÖABT

TÜRKÇE ÖĞRETMENLİĞİ KONU ANLATIMLI

e-Kitaba ve video derslere
erişebilmek için
QR kodu okutunuz.

Fiziksel Kitap

HİBRİT
KİTAP

e-Kitap

Video Ders Hediyesi

ARTIFORCE, TÜBİTAK-TEYDEB Destek Programından yararlanılarak geliştirilmiştir (Proje No: 7230451).
Ürün/hizmet ile ilgili tüm sorumluluk Pegem Akademi Yayıncılık Eğitim Danışmanlık Hizmetleri Tic. AŞ'ye aittir.

PEGEM AKADEMİ

Komisyon

MEB-AGS ÖABT Türkçe Konu Anlatımlı

ISBN 978-625-6287-75-4

Kitapta yer alan bölümlerin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

© Pegem Akademi

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. AŞ'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz ve dağıtılamaz. Bu kitap, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayınevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

I. Baskı: 2024, Ankara

Proje-Yayın Yönetmeni: Pegem
Dizgi-Grafik Tasarım: İlknur Öztürk
Kapak Tasarımı: Pegem

İletişim

Pegem Akademi: Shira Ticaret Merkezi, Macun Mahallesi 204 Cad.

No: 141/33, Yenimahalle/Ankara

Yayınevi: 0312 430 67 50

Dağıtım: 0312 434 54 24

Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60

İnternet: www.pegem.net

E-ileti: pegem@pegem.net

WhatsApp Hattı: 0538 594 92 40

Baskı: Sonçağ Yayıncılık Matbaacılık Reklam San Tic. Ltd. Şti.

İstanbul Cad. İstanbul Çarşısı 48/48 İskitler/Ankara

Yayıncı Sertifika No: 51818

Matbaa Sertifika No: 47865

ÖN SÖZ

Sevgili Öğretmen Adayları,

Elinizdeki kitap, MEB-AGS ÖABT Türkçe Öğretmenliği Alan Bilgisi Testi kapsamındaki soruları çözmek için gerekli bilgi, beceri ve teknikleri edinme ve geliştirme sürecinde siz değerli öğretmen adaylarımıza kılavuz olarak hazırlanmıştır.

Kitabın hazırlanış sürecinde, sınav kapsamındaki temel alanlarda kapsamlı alanyazın taraması yapılmış, bu kitabın gerek MEB-AGS ÖABT'de gerekse gelecekteki meslek hayatınızda ihtiyacınızı maksimum derecede karşılayacak bir başucu kitabı niteliğinde olması hedeflenmiştir.

Detaylı, güncel ve anlaşılır bir dilde yazılan konu anlatımları, çıkmış sorular ve detaylı açıklamalarıyla desteklenmiş, her ünite içeriği ÖSYM formatına uygun, çözümlü test sorularıyla pekiştirilmiştir. Ayrıca konu anlatımlarında verilen bilgi ve çözüm tekniklerine ek olarak uyarı kutucuklarıyla önemli konulara dikkat çekilmiştir.

MEB-AGS ÖABT Türkçe Öğretmenliği Alan Bilgisi testi kapsamında gelen sorular incelendiğinde, Türkçe Dersi Öğretim Programları'nın her birinin harmanlanmasıyla oluşturulduğu ve dolayısıyla öğretmen adaylarının bütün programlara olabildiğince hâkim olması gerektiği gözlenmektedir. Kitabımızda tüm programların gereken bilgilerine ve karşılaştırmalarına yer verilmiştir.

Yoğun bir araştırma ve çalışma sürecinde hazırlanmış olan bu kitapla ilgili görüş ve önerilerinizi pegem@pegem.net adresini kullanarak ya da 0538 594 92 40 numaralı telefona WhatsApp üzerinden iletmeniz yeterli olacaktır.

Geleceğimizi güvenle emanet ettiğimiz siz değerli öğretmenlerimizin hizmet öncesi ve hizmet içi eğitimlerine katkıda bulunabilmek ümidiyle...

Başarılar...

Kitabın içeriği, MEB'in yapacağı program değişikliği veya buna bağlı olarak ÖSYM'nin sınav içeriğinde yapacağı değişiklik durumunda, kitabın dijital hâlinde (aktivoasyon geçerlilik süresince) güncellenerek siz değerli adaylara sunulur.

TÜM KİTAPLAR YANINDA; CEPTTE, TABLETTE VE MASANDA

Hibrit kitaplarda kullanıcılar;

- 1 Kitabın dijital formatına erişim sağlayabilir.
- 2 Kitabın bölümleri altında video derslere erişim sağlayabilir.
- 3 Konu sonu testlerini çözebilir.

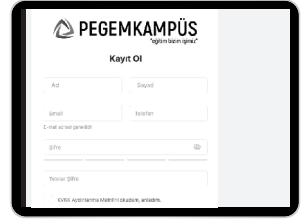
Detaylı anlatım için QR kodu okutunuz.

Yapay zekânın öğrenme analizinizi yapabilmesi için interaktif içeriklere etkileşim bırakmanız gerekmektedir. Etkileşim bırakmak için testlerde yer alan cevap seçeneklerini sistem üzerinde işaretlemeniz gerekmektedir. Böylelikle yapay zekâ bırakılan etkileşimler sonrasında sizlerin başarı durumlarını tespit ederek eksik tespitinizi gerçekleştirecektir.

Pegem Kampüs web sitesi üzerinden aktivasyon kodunuzu aktif edebilmek ve içeriklere erişebilmek için aşağıdaki adımları takip ediniz:

1. Adım Üyelik

Mevcut tarayıcınızın adres çubuğuna **arti.pegemkampus.com** yazarak web sitemiz üzerinden üyeliğinizi gerçekleştirebilirsiniz.

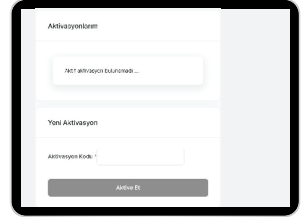

2. Adım Aktivasyon

Üyelik bilgileriniz ile giriş yaptıktan sonra sol menüde yer alan "**Aktivasyonlarım**" sekmesine girerek kodunuzu aktif edebilirsiniz.

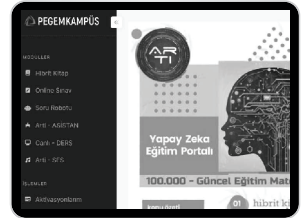

Yırtmayınız
Kazıyınız

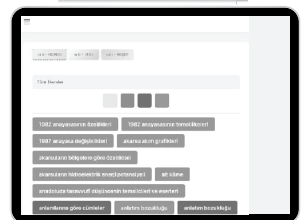
3. Adım Ürünlerim

Aktivasyon işleminizi tamamladıktan sonra menüde aktif hâle gelen "**Hibrit Kitap**" sekmesine tıklayarak içeriklere ulaşabilirsiniz.

4. Adım Yapay Zekâ Asistan

Hibrit kitaptaki işaretlemeleriniz doğrultusunda eksik tespitinizi yapabilmek için menüdeki "**Arti-Asistan**" sekmesine tıklayabilirsiniz. Eksiklerinizi tamamlamak ve daha fazla içerik görmek için pegemkampus.com adresini ziyaret edebilirsiniz.

Aktivasyon kodu kitabınızın iç kapağında yer almaktadır. Aktivasyon kodu ile aktif ettiğiniz hibrit kitaba erişim 31.08.2025 tarihine kadar geçerlidir.

Pegem Kampüs İletişim Hattı
0312 418 51 55

İÇİNDEKİLER

1. BÖLÜM: ANLAMA VE ANLATMA
TEKNİKLERİ

I. Dinleme Eğitimi	1
A. Dinlemeyi Etkileyen Faktörler	6
B. Dinlemenin Önemi	7
C. Dinleme Türleri	9
D. Dinleme Becerisinin Türkçe Öğretim Programlarındaki Yeri	10
E. Dinlenecek / İzlenecek Materyallerin İçeriğinde Bulunması Gereken Özellikler.....	16
F. Öğretim Programlarında Dinleme Tür, Yöntem ve Teknikleri.....	17
G. Dinleme Kusurları	21
H. Dinleme Becerisini Ölçme ve Değerlendirme	22
Çözümlü Test - I.....	24
Çözümler	27
Çözümlü Test - II.....	29
Çözümler	32
II. Konuşma Eğitimi	34
A. Konuşma Tür, Yöntem ve Teknikleri	38
B. Drama-Yaratıcı Drama	40
C. Konuşma Eğitiminde Ölçme ve Değerlendirme	48
D. Sesle İlgili Kavramlar	50
E. Konuşma Bozuklukları	57
Çözümlü Test - I.....	64
Çözümler	67
Çözümlü Test - II.....	69
Çözümler	72
III. Okuma Eğitimi	73
A. Metin Yapısı ve Okuduğunu Anlama.....	73
B. Metin Türleri.....	75
C. Okuma ve Bilişsel Farkındalık Stratejileri.....	84
D. Okuma Teori ve Modelleri	90
E. Okuma Yöntem ve Teknikleri	95
Çözümlü Test - I.....	114
Çözümler	117
Çözümlü Test - II.....	118
Çözümler	121
IV. Yazma Eğitimi	123
A. Yazma Eğitiminin Amaçları	124
B. Yazma Becerisini Geliştirmede Kullanılabilecek Yöntem ve Teknikler.....	130
C. Yazmanın Psikolojik ve Sosyolojik Açından Önemi	134
D. Yazılı Anlatımın Aşamaları.....	134
E. Yazılı Anlatım Unsurları.....	142
F. Metinsellik Ölçütleri.....	150
G. Yazma Eğitiminin Sorunları.....	153
H. Yazma Eğitiminde Ölçme Değerlendirme	154

Çözümlü Test - I.....	159
Çözümler	162
Çözümlü Test - II.....	163
Çözümler	167

2. BÖLÜM: ESKİ TÜRK DİLİ

I. Dillerin Sınıflandırılması ve Türkçenin Dünya

Dilleri Arasındaki Yeri	169
A. Yapı Bakımından Dünya Dilleri	169
B. Köken Bakımından Dünya Dilleri	171
C. Altay Dilleri Teorisi.....	171
D. Türk Dilinin Tarihî Dönemleri.....	172
Çözümlü Test.....	179
Çözümler	182

3. BÖLÜM: YENİ TÜRK DİLİ

I. Ses Bilgisi (Fonetik)

183	
A. Ünlüler (Vokaller)	183
B. Ünsüzler (Konsonant)	184
C. Türkçenin Ses Özellikleri	187
D. Seslerin Birleşmesi	187
E. Ses Olayları.....	189
Çözümlü Test.....	196
Çözümler	199

II. Biçim Bilgisi

201	
A. Kök ve Özellikleri	201
B. Ekler ve Özellikleri	202
Yapım Ekleri.....	202
Çekim (İşletme) Ekleri.....	203
C. Yapıları Bakımından Kelimeler.....	206
Basit Kelime.....	206
Türemiş Kelime.....	206
Birleşik Kelime	206
Çözümlü Test.....	209
Çözümler	212

III. Fiiller

214	
A. Anlamına Göre Fiiller	214
B. Fiillerin Çekimlenmesi	214
C. Ek-Fiil	214
D. Yapısına Göre Fiiller	216
E. Fiilimsiler	217
F. Fiillerde Çatı.....	219
Çözümlü Test.....	223
Çözümler	226

IV. İsimler

228	
A. Varlıklara Verilişlerine Göre İsimler	228
B. Varlıkların Niteliklerine Göre İsimler	228

v

C. Varlıkların Niceliklerine (Sayılarına)	
Göre İsimler	229
D. Yapısına Göre İsimler	229
E. İsimlerin Çekimlenmesi	229
F. İsim Tamlaması	229
Çözümlü Test	233
Çözümler	236
V. Yardımcı Sözcük Türleri	238
A. Zamirler (Adıllar)	238
B. Sıfatlar	240
C. Zarflar	242
D. Yardımcı Sözcük Türleriyle İlgili Uyarılar	243
Çözümlü Test	244
Çözümler	247
VI. Görevli Sözcükler	248
A. Edatlar	248
B. Bağlaçlar	249
C. Ünlemler	249
Çözümlü Test	251
Çözümler	254
VII. Söz Öbekleri (Kelime Grupları)	255
A. Tekrar Grupları (İkilemeler)	255
B. Bağlama Grupları	255
C. Sıfat Tamlaması Grupları	255
D. İsim Tamlaması ve İyelik Grubu	255
E. Birleşik İsim Grupları	256
F. Birleşik Fiil Grupları	256
G. Ünvan Grupları	256
H. Ünlem Grupları	256
İ. Sayı Grupları	256
J. Edat Grupları	256
K. Fiilimsi Grupları	256
L. Kısaltma Grupları	257
M. İsnat Grupları	257
N. İlgı Grubu (Genitif Grubu)	257
O. Yönelme Grubu (Datif Grubu)	257
P. Bulunma Grubu (Lokatif Grubu)	257
R. Ayrılma Grubu (Ablatif Grubu)	257
S. Vasıta Grubu	257
Çözümlü Test	260
Çözümler	262
VIII. Cümle Öğeleri	264
A. Yüklem	264
B. Özne	265
C. Yardımcı Öğeler (Tümleçler)	265
Nesne (Düz Tümleç)	265
Dolaylı Tümleç	265
Zarf Tümleci	266
Edat Tümleci	266

IX. Cümle Türleri	267
A. Yüklem Yerine Göre Cümleler	267
B. Yüklem Türüne Göre Cümleler	267
C. Anlamına Göre Cümleler	268
D. Yapısına Göre Cümleler	269
Çözümlü Test	272
Çözümler	275
Karma Test - I	277
Çözümler	280
Karma Test - II	284
Çözümler	287
Karma Test - III	289
Çözümler	292
Karma Test - IV	294
Çözümler	297

4. BÖLÜM: DİLBİLİM

Dil Bilimi	299
Dil Bilgisi ve Bilimi	299
A. Dil İncelemeleri Tarihçesi	300
B. Dil Bilim Kuramları	306
C. Göstergibilim ve Kuramları	336
D. Edimbilim ve Sözceleme Kuramları	345
E. Ses ve Dil Bilim	349
F. Biçim ve Dil Bilim	351
G. Cümle ve Dil Bilim	354
H. Anlam ve Dil Bilim	357
I. Dil Bilim Dalları	363
Çözümlü Test - I	370
Çözümler	373
Çözümlü Test - II	375
Çözümler	378

5. BÖLÜM: TÜRK HALK EDEBİYATI

I. Halk Bilimi	380
A. Halk Edebiyatı ve Araştırma Yöntemleri	380
B. Halk Bilimi Yöntem ve Kuramları	380
C. Halk Bilimi Alanında Çalışmış Önemli Araştırmacılar	386
D. Halk Edebiyatının Yazılı Kaynakları	388
II. İslamiyet Öncesi Türk Edebiyatı	391
A. Sözlü Türk Edebiyatı (... -VIII. yy.)	391
B. Yazılı Türk Edebiyatı (VIII. yy. - X. yy.)	393
Çözümlü Test	394
Çözümler	397

III. İslam Kültürü Etkisindeki Türk Halk Edebiyatı ..398

Halk Şiirinde Tür ve Şekil	398
Redif ve Kafiye (Uyak) Türleri.....	398
Halk Şiirinde Tema, Dil ve Üslup	399
Halk Şiirinde Kullanılan Heceli Nazım Şekilleri.....	399
Halk Şiirinde Kullanılan Aruzlu Nazım Şekilleri	403
Çözümlü Test.....	405
Çözümler	408
A. Anonim Halk Edebiyatı.....	409
Anonim Halk Edebiyatı Söylemelik Türleri.....	409
Mâni	409
Türkü.....	410
Ağır.....	411
Ninni.....	411
Anonim Halk Edebiyatı Konuşmalık Türleri	412
Tekerleme	412
Bilmece	413
Atasözleri	413
Deyimler.....	414
Alkışlar ve Kargışlar	414
Anonim Halk Edebiyatında Seyirlik Türler (Geleneksel Türk Tiyatrosu)	414
Karagöz Oyunu.....	414
Orta Oyunu	415
Meddah.....	416
Kukla Oyunu	416
Köy Seyirlik Oyunları	417
Anonim Halk Edebiyatı Anlatmalık Türleri	418
Destan Kitapları / Nameler, Tekke-Tasavvuf Kaynaklı Eserler.....	418
Efsane.....	419
Destan (Epik Destan).....	420
Mit.....	422
Halk Hikâyesi	427
Kahramanlık Hikâyeleri.....	429
Sevda Konulu Hikâyeler	430
Masal	434
Fıkra.....	437
Çözümlü Test.....	440
Çözümler	443

B. Âşık Edebiyatı.....	444
Çözümlü Test.....	451
Çözümler	454
C. Tekke - Tasavvuf (Dinî - Tasavvufî Türk Edebiyatı) Edebiyatı.....	455
Tekke Edebiyatı Nazım Türleri.....	455
Anadolu Dışında Dinî - Tasavvufî Türk Edebiyatı.....	456
Anadolu'da Dinî - Tasavvufî Türk Edebiyatı	457
Çözümlü Test.....	463
Çözümler	466

6. BÖLÜM: ESKİ TÜRK EDEBİYATI

I. Eski Türk Edebiyatının Tanımı, Estetik Anlayışı ve Kaynakları	467
A. Eski Türk Edebiyatının Çerçevesi ve Tanımı	467
B. Eski Türk Edebiyatında Adlandırma Sorunu.....	467
C. Eski Türk Edebiyatında Şiirin Dönemleri.....	467
D. Eski Türk Edebiyatında Şiir Kitapları.....	468
E. Dîvân Şiirinin Geleneksel Özellikleri	469
F. Dîvân Şiirinde Biçim ve Âhenk.....	470
G. Dîvân Şiirinde Muhteva (İçerik).....	470
II. Eski Türk Edebiyatında Biçim, Vezin ve Söz Sanatları	498
A. Dîvân Şiirinde Nazım Biçimleri.....	498
Beyitlerden Oluşan Nazım Biçimleri	499
Tek Dörtlükten Oluşan Nazım Biçimleri	507
Bentlerden Oluşan Nazım Biçimleri (Musammatlar).....	508
B. Dîvân Şiirinde Nazım Türleri.....	515
C. Dîvân Şiiriyle İlgili Bazı Kavramlar	516
D. Aruz Vezni.....	519
E. Edebî Sanatlar (Söz Sanatları)	526
Çözümlü Test - I.....	547
Çözümler	550
Çözümlü Test - II.....	551
Çözümler	554
Çözümlü Test - III.....	556
Çözümler	559
III. Dîvân Edebiyatının Tarihsel Gelişimi.....	561
A. XIII. Yüzyılda Dîvân Edebiyatı	561
B. XIV. Yüzyılda Dîvân Edebiyatı	564

C. XV. Yüzyılda Dîvân Edebiyatı	570
D. XVI. Yüzyılda Dîvân Edebiyatı	581
E. XVII. Yüzyılda Dîvân Edebiyatı	593
F. XVIII. Yüzyılda Dîvân Edebiyatı	601
G. XIX. Yüzyılda Dîvân Edebiyatı	608
IV. Dîvân Edebiyatında Nesir	613
A. Dîvân Nesrinin Türleri	613
B. Dîvân Nesrinin Tarihsel Gelişimi	619
C. Şair Tezkireleri	628
Çözümlü Test	648
Çözümler	651
7. BÖLÜM: EDEBİYAT AKIMLARI VE YENİ TÜRK EDEBİYATI	
I. Batı Edebiyatı Akımları	652
Çözümlü Test - I	663
Çözümler	666
II. Antik Yunan Edebiyatı	667
Latin (Roma) Edebiyatı	668
İtalyan Edebiyatı	669
Fransız Edebiyatı	670
İngiliz Edebiyatı	676
Rus Edebiyatı	677
Alman Edebiyatı	680
Amerikan Edebiyatı	682
Dünya Edebiyatının Diğer Önemli Sanatçıları	683
Batı Edebiyatı Roman Özetleri	684
Çözümlü Test - I	686
Çözümler	689
Çözümlü Test - II	690
Çözümler	693
Çözümlü Test - III	694
Çözümler	698
III. Yenileşme Dönemi	701
A. Yeni Türk Edebiyatında Dönemler	701
B. Yeni Türk Edebiyatında Tür, Şekil, Tema ve Ahenk Unsurları	705
Çözümlü Test	724
Çözümler	726

IV. Tanzimat Dönemi Türk Edebiyatı	727
A. Tanzimat Edebiyatının Genel Özellikleri (I. Dönem)	730
B. Tanzimat Sanatçıları (I. Dönem)	732
İbrahim Şinasi	732
Ziya Paşa	732
Namık Kemal	733
Şemsettin Sami	734
Ahmet Mithat Efendi	735
Ahmet Vefik Paşa	736
Beşir Fuat	736
C. Tanzimat Dönemi Türk Edebiyatı (II. Dönem)	737
D. Tanzimat Sanatçıları (II. Dönem)	737
Recaizade Mahmut Ekrem	737
Abdülhak Hamit Tarhan	738
Samipaşazade Sezai	739
Muallim Nâci	739
Nabizade Nazım	740
Mizancı Murat Bey	740
E. Ara Nesil Yazarları	740
Fatma Aliye Hanım	740
Çözümlü Test	742
Çözümler	745
V. Servetifünun (Edebiyatıcedide) Dönemi Edebiyatı	746
A. Servetifünun Edebiyatının Genel Özellikleri	746
B. Servetifünun Dönemi Sanatçıları	748
Tevfik Fikret	748
Cenap Şahabettin	748
Ali Ekrem	749
Hüseyin Sîret	749
Süleyman Nazif	749
Faik Ali	749
Celal Sahir	749
Halit Ziya Uşaklıgil	750
Mehmet Rauf	751
Hüseyin Cahit Yalçın	751
Ahmet Şuayp	751

C. Servetifünun Dönemi'nde Bağımsız Sanatçılar....753	Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı.....791
Hüseyin Rahmi Gürpınar753	I. Cumhuriyet Dönemi'nde Şiir793
Ahmet Rasim753	A. Millî Edebiyat Akımına Bağlı Şiir794
Şair Nigar Hanım754	B. Beş Hececiler797
Selanikli Fazlı Necip754	C. Saf (Öz) Şiir Anlayışı.....800
Çözümlü Test.....755	D. Yedi Meşaleciler802
Çözümler758	E. Toplumcu Gerçekçi Şiir.....803
VI. II. Meşrutiyet Dönemi Edebiyatı.....759	F. Garip (I. Yeni).....805
A. Fecriâtî Topluluğu.....760	G. Garip Dışında Yeniliği Sürdüren Şairler (Bağımsızlar)808
Ahmet Haşim761	H. Maviciler811
Emin Bülent Serdaroğlu.....762	I. Hisarcılar.....811
Fazıl Ahmet Aykaç.....762	J. İkinci Yeni.....813
Tahsin Nahit.....762	K. 1960-1980 Arası Toplumcu Gerçekçi Şiir.....816
B. Nesl-i Âtî (Nâyîler).....762	L. Yeni İslamcı Şiir818
C. Millî Edebiyat Dönemi763	M. 1980 Sonrası Türk Şiiri820
D. Millî Edebiyat Dönemi Sanatçıları765	II. Cumhuriyet Dönemi'nde Roman - Hikâye (Anlatmaya Bağlı Metinler)823
Ömer Seyfettin.....765	A. Bireyin İç Dünyasına Yönelen Roman - Hikâye824
Ali Canip Yöntem765	B. Bağımsızlar826
Ziya Gökalp.....766	C. Toplumcu Gerçekçi Roman - Hikâye.....829
Mehmet Emin Yurdakul.....766	D. Postmodern (Soyut/Modernizmi Esas Alan) Roman - Hikâye833
Ahmet Hikmet Müftüoğlu766	E. Yeni Gelenekçi Roman838
Mehmet Fuat Köprülü767	F. Cumhuriyet Dönemi'ndeki Bazı Eserler840
Rıza Tevfik Bölükbaşı767	III. Cumhuriyet Dönemi Öğretici Metinler847
Halide Edip Adıvar767	IV. Cumhuriyet Dönemi'nde Tiyatro850
Yakup Kadri Karaosmanoğlu768	Çözümlü Test - I.....854
Reşat Nuri Güntekin768	Çözümler857
Refik Halit Karay769	Çözümlü Test - II.....858
Aka Gündüz.....770	Çözümler861
E. Millî Edebiyat Yıllarında Bağımsız İsimler770	Çözümlü Test - III.....862
Mehmet Âkif Ersoy.....770	Çözümler866
Yahya Kemal Beyatlı.....771	Karma Test - I868
Çözümlü Test - I.....774	Çözümler871
Çözümler777	Karma Test - II873
Çözümlü Test - II.....778	Çözümler876
Çözümler781	Karma Test - III877
Karma Test - I782	Çözümler880
Çözümler786	
Karma Test - II787	
Çözümler790	

8. BÖLÜM: ÇOCUK EDEBİYATI

Çocuk Edebiyatı.....	881
A. Çocuk ve Çocuğun Gelişim Özellikleri	881
B. Gelişimin Temel İlkeleri	881
C. Çocuğun Gelişim Özellikleri	881
D. Çocuk Edebiyatının Tanımı	884
E. Çocuk Edebiyatının Niteliği	885
F. Çocuk Edebiyatının Hedefleri	885
G. Çocuk Edebiyatının Önemi	886
H. Çocuk Yayınlarında Bulunması Gereken Özellikler	887
I. Batı Ülkelerinde Çocuk Edebiyatının Tarihî Gelişimi	889
İ. Türkiye'de Çocuk Edebiyatının Gelişimi	890
J. Çocuk Edebiyatının Kaynakları.....	894
Çözümlü Test - I.....	911
Çözümler	914
Çözümlü Test - II.....	916
Çözümler	919

9. BÖLÜM: EDEBİYAT BİLGİ VE KURAMLARI

Edebiyat Bilgi ve Kuramları.....	921

10. BÖLÜM: YABANCILARA TÜRKÇE ÖĞRETİMİ

Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminin Tarihçesi.....	922
Yabancılara ve Türkçe Öğretiminde Esas Alınan İlkeler	923
Dil Öğrenme Stratejileri.....	924
Yabancı Dil Öğretim Yöntemleri.....	927
Yabancı Dil Öğretim Teknikleri	932
Sevielere Göre Kazanım Listeleri.....	950
Çözümlü Test.....	967
Çözümler	969
Kaynakça.....	970

I. DİNLEME EĞİTİMİ

Dinleme, dilin anlama becerilerinden biridir. Sözlü iletişim sürecinde dil ve sesleri aracılığıyla kodlanan çeşitli sözcüklerin fiziksel olarak algılanması ve bunların zihinsel süreçlerden geçirilip anlamlandırılması biçiminde gerçekleşir. Dilin bir iletişim aracı da olduğu düşünüldüğünde hayli önemli bir beceri olan dinleme ile ilgili çeşitli tanımlar yapılmıştır.

Bunlar:

- Dinleme, "sözlü iletişim sürecinde etkili anlama ve cevap verme yeteneğidir".
- Dinleme, "konuşulan kelimelere dikkat etmek, seslerin yanı sıra onları anlamaktır".
- Dinleme, "konuşan kişinin vermek istediği mesajı, pürsüz olarak anlayabilme ve söz konusu uyarana karşı tepkide bulunabilme etkinliğidir".

Bu tanımlardan da anlaşıldığı üzere dinleme, insanların iletişim becerilerinde oldukça önemli görevler üstlenen ve bir anlamlandırma süreci içeren aktif bir süreçtir. Ancak dinleme becerisini salt bir anlamlandırma süreci ya da anlama yetisi olarak sınırlanamamak gerekir çünkü günlük yaşamda insanlar çeşitli amaçlarla dinlemeler gerçekleştirilmektedir. Bu bağlamda Türkçe öğretimi gerçekleştirirken bireylerin günlük yaşamda kullanabilecekleri dil becerilerine hâkim olmaları ve nitelikli birer dil kullanıcısı olmaları amaçlanmalıdır.

Dinleme becerisinden söz edilirken mutlaka "işitme" kavramına değinmek gerekir. İşitme, fiziksel bir durumken dinleme, içine işitmeyi de alan aktif, zihinsel bir süreçtir. İşitme, kişinin iradesi dışında gerçekleşebilirken dinleme bir çaba gerektirir. Bu bağlamda her dinlemede bir işitmenin olduğu ancak her işitmede bir dinleme sürecinin olmayabileceği unutulmamalıdır. Okuma sadece yazılı harflere bakmak değildir, bu doğrultuda dinlemenin de sadece ses dalgalarını işitme süreci olarak değerlendirilmemesi gerekir.

Dinlemenin işitme ile farkının dışında bu dil becerisinin yanında "izleme" kavramına da dikkat çekmek gerekir. Çünkü bazı durumlarda (radyo dinleme, şarkı dinleme vb.) sadece dinleme varken bazı durumlarda (tiyatro, sinema vb.) dinlemenin yanında izleme de gerçekleşmektedir. Bu doğrultuda Türkçe öğretim programlarında dinleme becerisi "izleme" kavramı ile bir arada ele alınmış ve bu doğrultuda çeşitli amaç ve kazanımlar belirlenmiştir.

Dinleme Süreci:

1. Duyum/algı (işitme)
2. Dikkat (odaklanma-dinleme)
3. Sesleri ayrıştırma (ilişki kurma/sınıflandırma)
4. Tanımlama (anlama/öğrenme)
5. Değerlendirme (Eleştirel düşünme/tepkide bulunma)
6. Kodlama (önemli bilgileri hafızada saklama)

Dinleme de diğer beceriler gibi öğrenilir ve öğretilir. Dinlemeyi öğrenmek, okumayı öğrenmek kadar önemlidir. Okumak gibi dinlemek de bilgi, beceri, alışkanlık gerektirmektedir. İnsanlar bilgi edinmek, uygun yanıt vermek, eleştirip değerlendirmek için en önemlisi nezaket ve demokratik tutumun gereği olarak başkalarını dinlemelidir.

ÖABT Çıkış Soru

Dinleme sürecindeki zihinsel etkinliklerin sıralaması aşağıdakilerin hangisinde doğru olarak verilmiştir?

- A) işitme - anlama - ilişkilendirme - seçme - dikkat etme
- B) işitme - dikkat etme - ilişkilendirme - seçme - anlama
- C) işitme - anlama - seçme - dikkat etme - ilişkilendirme
- D) işitme - dikkat etme - seçme - ilişkilendirme - anlama
- E) işitme - anlama - seçme - ilişkilendirme - dikkat etme

Çözüm

Dinleme süreci, işitme-dikkat (odaklanma)-seçme-ilişki kurma-anlamadan oluşur. Dinleme sürecinin ilk aşaması sesleri ve konuşmaları işitmektir. İkinci aşamada sesler ve konuşmalara dikkat yoğunlaştırılır, ilgi duyulanlar ve gerekli görülenler seçilir. Seçilen bilgi ve düşünceler, çeşitli zihinsel işlemlerden (analiz etme) geçirilerek bireyin ön bilgileriyle ilişkilendirildikten sonra anlamlandırma gerçekleşir. En yakın çeldirici B seçeneği olarak görülmektedir ancak birey, dikkatini yoğunlaştırdıktan, seçtikten sonra ön bilgileriyle ilişkilendirir. İlişkilendirme daha üst düzey ve sonraki işlemdir.

Cevap D

İnsanlar, yeterli dinleme verimliliğine sahip değildir. Dinleme verimliliğinin artırılması için gerekli çabanın gösterilmesi gerekir. Dinlemenin doğuştan getirilen ve belirli bir eğitim gerektirmeyen bir beceri olarak ele alınması dinleme verimliliğini düşüren ana etmen olarak düşünülebilir.

Başarılı bir iletişim için gerekli olan "anlayabilmek için dinleme", kişinin rastlantılara bağlı olarak kendi kendini eğitmesine bırakılmaktadır. Kimi bireyler, dinleme becerisinde yeteneklerinin yardımıyla başarılı olurken kimilerinin iyi bir dinleyici olabilmek için bilinçli bir çaba harcaması ve yeni beceriler geliştirmesi gerekir. Bu da ancak sistemli bir eğitimle mümkün görünmektedir.

Dinleme eğitiminin temelleri okul öncesi dönemde başlar. Birey okul öncesine ait bütün bilgi, duygu ve düşünce evrenini dinleme yolu ile oluşturur. Bu dönemde kazanılan bilgilerin kalıcılığı ve etkililiği düşünüldüğünde dinlemenin insan hayatındaki önemi daha iyi kavranabilir. Bu

aşamada en önemli görev, aileye düşer. Ailede verilen eğitim, çocukların dinleme yeteneklerinin gelişmesini etkiler. Kendi konuşması dinlenmişse; masal dinlemeye, yönerge dinleyip iş yapmaya, soru sorup yanıt almaya alışkınsa, kendisine iyi davranılmışsa, çocuk okula dinlemeyi öğrenmiş olarak gelir. Evlerde anne, babalar; kreş, yuva ve anaokullarında öğretmenler, çocuklara dinleme alışkanlığı kazandırmaya çalışırlar. Ancak okul öncesi dönemde dinleme eylemi, kendiliğinden ve bilinçsiz bir şekilde gerçekleşir. Bu dönemde çocuk neyi, niçin, nasıl ve ne ölçüde dinlemesi gerektiğini bilemez. Bu kazanımların küçük yaşta bilinçli hâle getirilebilmesi verilen eğitime bağlıdır. Elbette verilecek bu eğitime, çocuğun o zamana kadar edindiği dinleme ve konuşma becerileri de dâhildir. Demirel bu noktayı “Okul öncesi dönemden başlayarak istekli, amaçlı, planlı, eleştirel dinleyiciler yetiştirmenin yolları aranmalı böylece aydın birey olma özelliklerinden biri yerine getirilmelidir.” ifadesiyle vurgulamaktadır. Böylelikle dinlemenin, erken yaşlarda bilinçli bir eğitime tabi tutulması gerekliliği bir kez daha ortaya çıkmaktadır.

ÖABT Çıkmış Soru

Konuşmanın konusunu, ana ve yardımcı düşüncelerini bulma, konuşmacının hareket ettiği noktaları belirleme, amacını yorumlama, bilgileri sıralama, sınıflama, düzenleme, ön bilgilerle yeni bilgiler arasında bağ kurma, dinlemenin hangi aşaması ile ilgilidir?

- A) Sözel anlama
- B) Zihinde yapılandırma
- C) Bilgiyi uygulama
- D) Zihinsel hazırlık
- E) Amaç belirleme

Çözüm

Dinlemenin işlem boyutu düşünüldüğünde işitme, anlama ve zihinde yapılandırma olarak üç boyuttan oluşur. Bu işlemler aşamalı olarak düz bir çizgi şeklinde değil iç içe geçmiş halkalar biçiminde yürütülmektedir. Birey dinleme sırasında bir taraftan işitmeyi sürdürmekte, bir taraftan da işittiklerini anlamakta ve zihinde yapılandırmaktadır. Konuşmanın konusunu, ana ve yardımcı düşüncelerini bulma, konuşmacının hareket ettiği noktaları belirleme, amacını yorumlama, bilgileri sıralama, sınıflama, düzenleme, ön bilgilerle yeni bilgiler arasında bağ kurma işlemlerinin yapıldığı işlemsel boyut zihinde yapılandırmadır.

Cevap B

Küçük yaşlardan itibaren çocuğun dinleme becerisinin gelişmesi başlıca şu aşamalardan oluşmaktadır:

- ✓ Çocuk özellikle kendisine yapılan seslenmeler dışında bilinçli olarak dinleme becerisine sahip değildir. Sadece bazı belirgin sesleri dinler.
- ✓ Başlangıçta çocuk, dinlemek için dikkat kesildiği bir anda dışarıdan gelen ses, ışık, hareket vb. davranışlarla dinlemekten kolayca vazgeçer.
- ✓ Dinlerken kendi düşüncelerini ifade etmek konusunda sabırsızlanır. Söylenenlerden çok, kendisiyle ilgilenir.
- ✓ Dinledikleri ile kendi deneyimleri arasında çağrışım yoluyla ilgi kurar ve konuşmaya katılır.
- ✓ Bu aşamada çocuk, dinleme sürecinde soru ve yorumlarla aktif hâle gelir.
- ✓ Duygular, zihinsel faaliyetler ve önceki bilgiler de dinleme sırası ve sonrası uygulamalara katılır.

Genel anlamda günlük hayatta, özelde ise ders işleme süreci düşünüldüğünde en çok kullanılan beceri, dinlemedir. Birey, diğer becerilere harcadığı toplam zaman kadar bir süreyi dinlemeye ayırmaktadır. Okul döneminde öğrenciler, bilgilerin büyük bir kısmını dinleyerek öğrenir. Bu durum, eğitim öğretim faaliyetlerinde dinleme çalışmalarına gereken önemin verilmesi gerekliliğini tekrar vurgulamaktadır.

Çiftçi, öğrencilerin dinlemeye ayırdıkları zamana dikkat çekmekte ve öğrendiklerinin neredeyse %83'ünü dinleme yoluyla elde ettiklerini belirtmektedir. Temur çocuğun okula başladığında sınıf içindeki zamanının ortalama %60'ını dinlemekle geçirdiğini söylemektedir. Yangın ise Türkiye’de sınıf içerisinde bir ders saatinin %67’sinin sözlü davranışlara ayrıldığını, yapılan araştırmaların, öğrencilerin okulda öğretmen ve arkadaşlarını 2,5 - 4 saat dinlediklerini gösterdiğini açıklamaktadır. Bu oranlara göre dinleme becerisi istenen düzeyde gelişmemiş bir öğrencinin, etkisiz bir öğrenim süreci yaşaması kaçınılmazdır. Bu nedenle yeterli düzeyde bir dinleme becerisine sahip olmak akademik başarı için de gereklidir.

İlkokul ve ortaokulda dinleme, ağırlıklı olarak sadece öğretmen veya başka bir yetişkinin konuşmasına dayandığı için öğrenci pasif bir konumda kalmakta, buna öğrenciler arasındaki bireysel farklılıklar da eklenince öğrenciler, öğretimden yeterince yararlanamamaktadır. Bireysel farklılıklar dikkate alındığında her öğrencinin dikkat düzeyi, birbirinden farklılık gösterecektir. Bunun için sınıf seviyelerine göre her öğrenciyi kapsayacak ortalama dikkat süreleri belirlenmelidir. Çünkü dinleme süresinin, dinlediğini anlama üzerindeki etkisi oldukça önemlidir. Dinleme süresiyle ilgili olarak öğretim programlarında herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Sadece 1998 yılında

hazırlanan ancak uygulanamayan taslak programda yaş gruplarına göre dinleme süreleri belirtilmiştir. Bu durum aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 1: 1998 Taslak Programında Sınıf Seviyelerine Göre Dinleme Süreleri

Sınıf	Süre
1	3–5 dakika
2	5–8 dakika
3	8–10 dakika
4	10–15 dakika
5	15–20 dakika
6	20–25 dakika
7	25–30 dakika
8	30–35 dakika

Yukarıdaki tabloda görüldüğü gibi birinci sınıfta 3–5 dakikayla sınırlı olan dinleme süresi her sınıfta artarak 30–35 dakikaya kadar çıkabilmektedir.

Göğüş ise süre dağılımından bahsederken sınıf seviyelerini kendi aralarında gruplandırmış aynı zamanda sınıf düzeylerine göre öğrencinin göstereceği dinleme davranışını da belirtmiştir:

Tablo 2: Sınıf Seviyelerine Göre Dinleme Süreleri ve Davranışları

Sınıf	Süre	Davranış
1–3	5–10 dakika	Dinlediği konunun en belirgin yanlarını kavrar.
4–5	20–30 dakika	Dinleme kurallarını öğrenir. Dinlediği üzerinde soru soracak bir temele sahip olur.
6–8	50–60 dakika	Neden-sonuç ilişkisini kavrar. Dinlediği konunun önemini anlar.

Yukarıdaki tabloya göre 1–3. sınıflarda öğrenci sadece dinleme davranışını sergilerken diğer sınıf düzeylerinde dinleme sürecine eleştirel ve yaratıcı düşünme gibi zihinsel faaliyetler de katılır. Demirel, Göğüş'ün yaptığı tasnife katılmakla birlikte ortaokul öğrencisinin 40-50 dakika dinleyebileceğini belirtmektedir. Cemiloğlu da ortaokuldaki dinleme süresini 40–50 dakika olarak ifade etmektedir.

Kavcar vd. ise dinleme süresini ilkökul için vermekte, ortaokul öğrencilerinin dinleme süreleri hakkında herhangi bir bilgi sunmamaktadır. Sınıf düzeylerine göre verilen dinleme sürelerinde 1, 2 ve 3. sınıflar birlikte ele alınırken 4 ve 5. sınıflar ayrı düşünülmüştür. Birinci kademe için yapılan süre dağılımı aşağıdaki tabloda belirtilmektedir.

Tablo 3: İlkokul İçin Dinleme Süreleri

Sınıf	Süre
1–3	3–10 dakika
4	10–15 dakika
5	15–20 dakika

Tabloya bakıldığında yapılan tasnifin 1998 taslak programdaki süre dağılımıyla aynı olduğu görülmektedir. Belirtilen bu sürelerin hangi kıstaslara göre belirlendiği, öğrencilerin hangi özelliklerinin dikkate alındığı ne programda ne de sıralanan kaynaklarda belirtilmiştir.

Okullardaki dinleme eğitimi çalışmalarından fayda sağlanabilmesi için hazırbulunuşluk, dikkat ve öğretmen rolü gibi yerine getirilmesi gereken birtakım şartlar söz konusudur. Derse başlamadan önce öğrenciler, dinleme için motive edilmelidir. Bu, dinlemenin ön şartıdır. Dikkati dağınık bir öğrencinin dinlediğini anlaması mümkün gözükmemektedir. Aynı zamanda öğretmen, iyi bir dinleyici olarak öğrencilere model olmalıdır. Kantemir bu noktayı:

“Öğretmen ders içi ve ders dışı çalışmalarında resmî ve özel temaslarında öğrencilerine dinleme konusunda iyi bir örnek olamıyorsa yetiştirdiği çocuklarda istenilen dinleme zevk, alışkanlık ve becerisini kolayca yerleştiremez.”

ifadesi ile vurgulamaktadır. Çocuklar, dinleme gücü bakımından birbirlerinden farklılık göstermektedirler. Öğrenim boyunca bu farkı en aza indirmek, özellikle dinleme gücü yetersiz düzeyde olan öğrencileri yeterli düzeye çıkarmak için her fırsattan yararlanılmalıdır. Bunun için sınıflarda diğer becerilere yönelik yapılan etkinliklerde de dinleme çalışmaları yer almalı ve öğrenciler dinleme konusunda sürekli aktif hâle getirilmelidir.

Dinleme eğitiminin faydalı olabilmesi, amaca ulaşabilmesi için uyulması gereken ilkeler şu şekilde sıralanabilir:

- ✓ Dinleme eğitimine küçük yaşlardan itibaren başlanmalıdır.
- ✓ Dinleme eğitimi için okulun ve öğretim programının her türlü imkânından yararlanılmalıdır.
- ✓ Dinleme eğitiminin başarılı olabilmesi için öğretmenin de iyi bir dinleyici olması gerekir.
- ✓ Dinleme eğitimindeki başarı, kullanılan öğretim yöntemi ve tekniklerinin içeriğine bağlıdır.
- ✓ Dinleme eğitiminde modern ve güncel öğretim araçlarından yararlanılmalıdır.

Yukarıdaki ilkeler incelendiğinde dinleme eğitimine küçük yaşlardan itibaren başlanması gerektiğine vurgu yapıldığı görülmektedir. Bu ilk ilke, dinleme eğitiminin ön koşulu olarak da düşünülebilir.

İkinci ilke programla ilgilidir. Yeni Türkçe öğretim programında öğrencilerin dinleme sürecine etkin olarak katılmaları ve dinleme sürecinde aktif rol almaları hedeflenmektedir. Öğrenci pasif bir dinleyici olursa dinleme önce seçerek dinlemeye ve en sonunda da anlatılanları önemsememeye dönüşür. Bu yüzden öğrenciler dinleme sürecinin bir parçası olmalı ve sürece aktif olarak katılmalıdır. Dinleme eğitiminde öğrencinin aktif hâle getirilebilmesi için öğretmen, öğrenciye rehber olmalıdır. Dinleme bütün okul etkinliklerini kapsadığı için bu eğitim sadece Türkçe öğretmenin görevi sayılamaz ancak bu beceriyi kazanma yollarının öğretilmesi ve uygulanması daha çok Türkçe öğretmene düşen bir görevdir. Bu rehberlik sürecinde Türkçe öğretmeni, ders içinde ve ders dışında iyi bir dinleyici olmalıdır. Öğretmenlerin, baskıcı bir ortamda çocukları ses çıkarmadan dinleme etkinliğine katmaları dinleme sürecini etkisiz kılmakta, aynı zamanda öğrencilerin dinlemede olumsuz bir tutum sergilemelerine yol açmaktadır. Dinleme becerileri öğretilirken öğretmenlerin açık ve net yönergeler vermeleri gerekmektedir. Bu nedenle öğretmen, öğrenciye rehberlik ederken genel anlamda davranışlarına özel anlamda da dinleme davranışlarına dikkat etmek zorundadır.

Dinleme eğitiminde öğretmenin yönlendirmelerine muhtaç bir konu da yöntem ve teknik seçimidir. Dinleme becerisinin öğrencilere başarılı bir şekilde kazandırılması için öğretmenin dinleme becerisi ile ilgili var olan yöntem ve teknikleri bilmesi, sınıf seviyesi ile şartlarına göre uygun yöntem ve tekniği seçerek kullanması gerekmektedir.

Etkinliklerin yapıldığı bir dinleme süreci, öğrenmeyi kalıcı hâle getireceği gibi öğrencilerin dinlemeyi bir alışkanlığa dönüştürmelerine de yardım edecektir.

Dinleme becerisinin eğitimle ilgili etkinlikler uygulanmadan önce öğrencilere, dikkat etmeleri gereken noktalar ile bu hususların etkinliklerin doğru uygulanması ve etkinlikten beklenenlerin gerçekleşmesi açısından önemi hatırlatılmalıdır.

Dinleme etkinliklerinin uygulanması sırasında öğrencilerin dikkat etmeleri gerekenler şunlardır:

1. Dinleme etkinlikleri sırasında öğrenciler yalnızca dinlemelidirler. Dinleme sırasında işitemedikleri ya da anlayamadıkları hususlarla ilgili soru sormaları konusunda öğrenciler uyarılmalıdır.
2. Dinleme sırasında kimi nedenlerden dolayı dikkatten kaçan noktalar üzerinde fazla durmamaları, metnin geri kalanını dikkatle dinlemeleri gerektiği öğrencilere açıklanmalıdır.
3. Öğrencilere, etkinlik sırasında dinleme öncesi, sırası ve sonrasında öğretmenin her ikazına uymaları gerektiği söylenmelidir.
4. Öğrencilere, dinleme sırasında önemli gördükleri kısımları not almaları gerektiği belirtilmelidir.

Okullarda verilen dinleme eğitimi genel anlamda metinler vasıtasıyla gerçekleşir. Yapılan uygulamaların kapsamı, metnin öğretmen tarafından okunması ya da görsel/ işitsel bir araçtan dinletilmesi şeklinde gerçekleştirilmektedir. Bu uygulamanın çeşitlendirilmesi için de birkaç iş tanımı bulunan cümle okunup dinletilerek öğrencilerin bunu tekrar etmeleri istenir. Yanlış bir ad, bilgi veya açıklama geçen bir yazıyı dinletip doğruların bulunması sağlanabilir. Yazarını ya da şairini bulmak için bir öykü, oyun, şiir dinletilebilir. Bu çalışmalardan faydalanabilmek için öğrencilerin belirli bir edebî birikime sahip olmaları gerektiği unutulmamalıdır. Dinleme metninin seçiminde hedef kitlenin seviyesine ilgi ve isteklerine cevap verecek nitelikte metinler seçilmelidir. Bu bağlamda temaya uygun ve farklı türde metinler seçilebilir. Dinleme çalışmalarında kullanılacak metinlerin yapısına da dikkat edilmelidir. Dinleme metinleri; cümlelerinin uzunluğu, anlamı bilinmeyen kelimelerinin sayısı, mesajlarının açıklığı vb. unsurlar göz önünde bulundurularak seçilmeli, öğrenci seviyesi göz ardı edilmemelidir. Dinleme çalışmalarından ancak bu şekilde, beklenen verim elde edilebilir.

Dinleme süreci; dinleme öncesi, dinleme sırası ve dinleme sonrası olmak üzere üç aşamadan oluşur.

NOT!

Dinleme, algılamanın önemli unsurlarından biridir. Dinleme deneyimleri ise algılamaya giden süreci pekiştirir. Algılama sürecinde deneyimin önemi şu şekilde açıklanabilir: Kişinin beyninde o an işittiği şeyle ilgili bir deneyim yoksa işitilen ses anlamlandırılmayacaktır. O sesin ne sesi olduğuyla ilgili tahminleri de o sese yakın seslerle ilgili deneyimlerinden hareketle oluşturulacaktır. Bu tahminler ise kişisel değerlendirmeden öteye geçemeyecektir. İşte bundan dolayı kişinin önceki yaşantıları ve deneyimleri algılamayı doğrudan etkilemektedir. Deneyimlerin hafızada depolanması şu şekilde gerçekleşir:

NOT!

a. Dikkat

b. Sesleri ayırıştırma

c. Dinleme

d. Dinlediğini hafızadaki bilgilerle karşılaştırarak tanıma

e. Anlama (öğrenme)

Güneş, öğrencinin dinleme sürecini yapılandırıcı yaklaşıma göre hazırlanmış Türkçe öğretim programı ışığında şöyle ifade etmektedir:

"Yapılandırıcı yaklaşımla Türkçe öğretimine göre dinlemenin amacı sadece dil ve iletişim becerilerini geliştirmek değildir. Dinleme aynı zamanda öğrenme, anlama, sosyal ve zihinsel bağımsızlık vb. becerileri geliştirmek için yapılmaktadır. Dinleme becerilerini geliştirmek için zihinsel sü-

reçlere ağırlık verilmektedir. Bunun için önce dinlemeye hazırlık yapılmaktadır. Bu hazırlık büyük oranda zihinsel hazırlık olmaktadır. Ardından öğrenci ön bilgileri ışığında dinlediği bilgileri incelemekte, seçmekte, düzenlemekte ve önceki bilgileriyle ilişkilendirmektedir. Bu zihinsel işlemler sonucunda oluşturulan bilgiler zihinsel yapıda yeniden düzenlenmektedir. Düzenleme sürecinde hem bilgilerin hem de zihinsel yapının yeniden düzenlenmesi yapılmaktadır. Buradan da anlaşılacağı üzere dinleme planlı bir süreci içermektedir. Etkili dinleme dinlemeye hazırlanmayı, dikkati konu üzerinde toplamayı ve dinleme amacının belirlenmiş olmasını gerektirir. Dinlemeye hazırlık, gerekli ön şartlardan biridir.”

Demirel, dinleme eğitiminde izlenecek sırayı; dinleme öncesi, sırası ve sonrası olmak üzere üç ana başlık altında ele almaktadır. Bu başlıklar altında yapılacakları şu şekilde sıralamaktadır:

Dinleme Öncesi

1. Tanıtma: Dinlenecek konu hakkında genel bilgi verilir.
2. Kestirme: Konu hakkında öğrencilerin tahminleri alınır. Dinlenecek metnin başlığı söylenerek içerik tahminlerinin sınırı daraltılır.
3. Yeni kelimelerin öğretimi: Dinlenecek metinde geçen yeni kelimeler ve gerekirse yeni cümle kalıpları öğretilir. Yeni öğrenilen kelimeler, bilinen cümle kalıplarıyla yeni öğrenilen cümle yapıları da bilinen kelimelerle verilir.
4. Amaçlı dinleme: Dinleme etkinliği amaçlı yapılmalıdır.

Dinleme Sırası

1. Öğretmen metni yüksek sesle okur.
2. Öğrencilerin, metni dinlerken farklı tonlama ve vurgulara dikkat etmesi sağlanır.
3. Öğrencilerden dinleme sonunda sorulacak sorulara cevap verebilmeleri için gerekli gördükleri yerleri not etmeleri istenir.

Dinleme Sonrası

1. Dinleme metniyle ilgili sorulara cevap verilir.
2. Dinlenen metnin sözlü ya da yazılı özeti çıkarılır.
3. Dinlenen metinle ilgili resimlerin ya da cümlelerin olay sırasına göre dizilmesi istenir.
4. Dinlenen metne uygun başlık önerilir.

Yine bazı araştırmacılar (Mastropieri, Scruggs, Robertson) dinleme aşamalarına çeşitli şekillerde ayırmışlardır.

Dinleme Öncesindeki Çalışmalar

Bu çalışmalar öğrencileri dinlemeye hazırlamayı amaçlar, bu hazırlığın hem fiziksel hem zihinsel boyutları vardır.

Fiziksel boyutlar:

1. Sınıfta sessizliğin sağlanması
2. Sınıftaki öğrencilerin sağlıklı olarak işitebileceği bir şekilde oturması, oturma planının buna göre ayarlanması
3. Sınıfın ne çok sıcak ne çok soğuk olması
4. Sınıf veya okul dışından gelebilecek seslere karşı önlem alınması

Bu fiziksel şartlar sağlandığında öğrencilerin işitmesi ve dolayısıyla rahat dinleyebilmesi sağlanmış olur.

Zihinsel boyutlar: Bu süreç motivasyon ve dikkat çekme şeklinde özetlenebilir. Öğrencilere konuyla ilgili sorular sorularak, resimler, fotoğraflar gösterilerek onların dinlemeye hazır hâle getirilmesidir. Böylelikle öğrencilerin dikkati çekilerek dinleme konusunda daha istekli hâle getireceklerdir.

Dinleme Sırasındaki Çalışmalar

Herhangi bir metin okunurken önemli görülen bölümler seçilir ve bunların altı çizilir ya da bu noktalar işaretlenir. Bir metni dinlerken önemli görülen hususların seçilerek bunların not edilmesi önemlidir. Burada öğrenciler, dinlediklerini kendi analiz yeteneklerine göre seçme aşamasını kendi kendilerine halledebileceği gibi öğretmen de önemli hususlarda onlara yardımcı olabilir.

Bu aşamada öğrenciler dinlediklerini analiz ederek başka deneyim ve bilgileriyle ilişkilendirir.

Dinleme Sonrasındaki Çalışmalar

Bu süreçte öğrenciler, dinleme öncesinde üzerinde konuşulan konular ve dinleme sırasında alınan notların yardımıyla, soru sorulmuşsa bu soruları cevaplandırma, dinlenen metni özetleme veya metnin değerlendirmesini yapma vb. çalışmalarla dinleme uygulamasından en üst düzeyde yararlanmaya çalışırlar. Öğretmen öğrencilere yönelttiği soruların dışında öğrencilerden de sınıftaki arkadaşlarına sorular yöneltmelerini isteyebilir. Bu çalışma, dinlenen metnin en ince ayrıntısına kadar anlaşılıp kavranmasını ve sonraki dinleme çalışmalarında öğrencilerin daha dikkatli davranmalarını sağlar.